

TUARASCÁIL BHLIANTÚIL 2010

Don Aire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta:

De réir alt 30 d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003, tá an Tuarascáil seo don bhliain 2010 á cur i láthair ag an gCoimisinéir Teanga.

Seán Ó Cuirreáin
An Coimisinéir Teanga

Feabhra 2011

RÁITEAS MISIN

“Ag cosaint cearta teanga”

Seirbhís neamhspleách ar ardchaighdeán a chur ar fáil i gcomhlíonadh ár ndualgas reachtúil le cinntiú go ndéanann an státchóras beart de réir a bhriathair maidir le cearta teanga.

Cothrom na Féinne a chinntiú do chách trí ghearáin maidir le deacrachtaí teacht ar sheirbhísí poiblí trí Ghaeilge a láimhseáil ar bhealach atá éifeachtach, gairmiúil agus neamhchlaon.

Eolas soiléir, cruinn a chur ar fáil:

- don phobal maidir le cearta teanga, agus
- do chomhlachtaí poiblí maidir le dualgais teanga.

CLÁR

Réamhrá

Cúlra

Seirbhísí Eolais & Cumarsáide

Faireachán

Scéimeanna Teanga

Gearáin

Imscrúduithe

Achoimrí ar Imscrúduithe 2010

Comhairle Contae an Chláir

An Roinn Oideachais agus Scileanna

Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath

An Roinn Cumarsáide, Fuinnimh agus Acmhainní Nádúrtha

An Roinn Oideachais agus Scileanna

An Bord um Thionóntachtaí Cónaithe Príobháideacha

Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath

Iarnród Éireann

Coiste Gairmoideachais Chontae Chill Dara

Comhairle Contae Liatroma

An Roinn Oideachais agus Scileanna

Cúrsaí Airgeadais

Foireann agus Sonraí Teagmhála

RÉAMHRÁ

Le linn na bliana 2010, tháinig deireadh le mo chéad téarma mar Choimisinéir Teanga. Ba mhór an onóir dom gur athcheap Uachtarán na hÉireann mé do théarma eile 6 bliana ar chomhairle an Rialtais tar éis do Thithe an Oireachtais rún a rith ag moladh an athcheapacháin. B'ábhar sásaimh ar leith dom gur thacaigh páirtithe an fhreasúra leis an gcinneadh mé a athcheapadh chun na hoibre seo.

Ba mhaith liom buíochas ó chroí a ghlacadh leo sin ar fad a chuir muinín ionam, ar a n-áirítear an tUachtarán, an Rialtas agus an freasúra. Luaim go háirithe an Comhchoiste um Gnóthaí Ealaíon, Spóirt, Turasóireachta, Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta de chuid Thithe an Oireachtais a thionóil díospóireacht ar leith faoin athcheapachán ar an 17 Feabhra 2010 agus na comhaltaí ar fad a ghlac páirt sa díospóireacht sin.

Go deimhin, le linn mo chéad téarma mar Choimisinéir Teanga agus ó athcheapadh chun na hoibre arís mé, fuair mé tacaíocht agus comhoibriú an-mhaith ar fad ón iliomad daoine. Ba mhaith liom an deis seo a thapú le buíochas a ghlacadh leosan freisin. Ina measc, bhí fostaithe de chuid na státseirbhíse agus na seirbhíse poiblí i gcoitinne, ionadaithe ó eagraíochtaí Gaeilge agus Gaeltachta, na meáin chumarsáide, lucht taighde agus acadúil, agus iliomad daoine eile nach iad. Glacaim buíochas freisin leis an Aire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta agus le foireann a Roinne.

Bheadh sé ionann agus dodhéanta na dualgais reachtúla atá leagtha ag an Oireachtas ar an Oifig seo a chomhlíonadh gan foireann dhíograiseach a bheith inti. Glacaim leis an deis seo le mo bhuíochas pearsanta a chur in iúl don fhoireann oibre as a ndúthracht agus a ndílseacht gan staonadh.

Rabhadh

Bhí an Oifig ag feidhmiú i ndeireadh na bliana 2010 le trí cinn d'fholúntais foirne. Cúigear foirne a bhí i mbun oibre in áit an ochtair a bhí ceadaithe mar íosmhéid: is ionann sin agus ciorrú 37.5%. Is féidir príomhchúraimí reachtúla na hOifige a roinnt ina dtrí chuid: feidhmiú mar sheirbhís neamhspleách ombudsman, mar ghníomhaireacht géilliúlachta, agus mar eagraíocht chomhairleach ar chearta agus ar dhualgais reachtúla teanga. Is ceart dom sa Tuarascáil Bhliantúil seo rabhadh soiléir a thabhairt nach féidir talamh slán a dhéanamh de go mbeidh ar chumas na hOifige na dualgais sin a chomhlíonadh go hiomlán agus go cuí le barréifeacht leis na srianta foirne atá i gceist faoi láthair. Beidh gá le tosaíocht a shonrú i gcomhlíonadh na ndualgas sin go dtí go mbeidh leibhéal cuí foirne ar fáil chun na cúraimí a chomhlíonadh go hiomlán.

Bliain Chrua

Bliain chrua a bhí inti don tír ar gach bealach agus ba léir nach mbeadh cúrsaí Gaeilge agus Gaeltachta saor ó na ciorruithe a bhí á gcur i bhfeidhm ag gach leibhéal den earnáil phoiblí. Ní fhéadfaí a bheith ag súil go bhféadfaí imfhál a chur thart timpeall ar chúrsaí teanga chun réimse saor ó chiorruithe a chruthú, fad agus a bhí gach earnáil eile den tsochaí ag fulaingt. Os a choinne sin, is cuid lárnach dár n-oidhreacht agus

dár gcultúr í an teanga náisiúnta nach féidir luach a chur uirthi, agus ba cheart í a chaomhnú.

Ach tharla gníomhaíochtaí dearfacha le linn 2010 agus luaim go háirithe foilsíú Straitéis 20 Bliain an Rialtais don Ghaeilge – straitéis a thuill tacaíocht traspháirtí i dTithe an Oireachtais. Ag am a raibh ísle brí i gceist i gcuid mhór de chóras poiblí na tíre, is féidir a rá, ar a laghad, gur cuireadh i láthair an phobail plan fadtéarmach le spriocanna uailmhianacha do thodhchaí na teanga. An dúshlán atá anois ann an Straitéis sin a neartú agus a chur i bhfeidhm go cuí agus go hiomlán.

Dul Chun Cinn

Tá anailís staitistiúil agus cur síos i scríbhinn ar obair na bliana 2010 sa Tuarascáil seo. Feictear dom le fírinne go bhfuil dul chun cinn á dhéanamh de réir a chéile i soláthar seirbhísí stáit trí Ghaeilge. Táid ann a chreideann go leagtar an bhéim go rómhinic ar na háiteanna sin inar theip ar chomhlachtaí poiblí a ndualgais reachtúla teanga a chomhlíonadh go cuí agus gur beag aitheantas nó creidiúint a thugtar san iliomad cásanna sin ina mbaineann comhlachtaí poiblí barr feabhais amach i soláthar seirbhísí trí Ghaeilge.

Sampla beag sonrach amháin de sin a thagann chun cuimhne le linn na bliana 2010 is ea an bealach réamhghníomhach a chinntigh baill foirne de chuid na Roinne Coimirce Sóisialaí go mbeadh na cártaí seirbhíse nua a bheidh i seilbh an phobail i gcoitinne go luath dátheangach go hiomlán agus ag teacht leis na cleachtais is fearr i dtaca le húsáid na dteangacha oifigiúla.

Cuireadh tuilleadh seirbhísí idirghníomhacha ar líne ar fáil trí Ghaeilge le linn na bliana freisin a thóg ar mhúnla seanbhunaithe an dea-chleachtais a bhí forbartha ag leithéid www.motarchain.ie, córais ar líne IMAT agus ROS na gCoimisinéirí Ioncaim, agus dreamanna eile nach iad. Sa chomhthéacs sin, smaoiním ar an tionscnamh a stiúir Coiste Gairmoideachais Bhaile Átha Cliath le córas ar líne i gcomhair iarratas ar dheontais do mhic léinn tríú leibhéal a fhorbairt thar ceann comhghuaillíochta de choistí gairmoideachais agus údaráis áitiúla eile. Áirím freisin na córais nua a forbraíodh d'údaráis áitiúla le táillí a bhailiú ó dhaoine a raibh an dara teach acu, agus, mar shamplaí eile, córas clárúcháin Oifig an Choimisinéara Cosanta Sonraí agus córas clárúcháin Oifig na gCuideachtaí.

Ábhar sásaimh do m'Oifig a thuairisciú gur cosúil feabhas a bheith tagtha freisin ar thuiscint comhlachtaí poiblí ar úsáid na dteangacha oifigiúla i gcomharthaíocht phoiblí i gcomhréir leis na rialacháin reachtúla atá i bhfeidhm. Luaim sa chomhthéacs seo an dea-shampla atá tugtha ag Ionad Coinbhinsiúin Bhaile Átha Cliath agus ag institiúidí eile nach iad maidir le húsáid na Gaeilge agus an Bhéarla ina gcomharthaíocht siúd.

Tá dea-shampla de chineál eile tugtha ag roinnt údaráis áitiúla atá tar éis socrúithe a dhéanamh go réamhghníomhach, pleanáilte, le leasuithe a dhéanamh ar úsáid na dteangacha oifigiúla ar sheanchomharthaíocht nach raibh ag teacht leis na riachtanais reachtúla chuí.

Scanrúil

I ndeireadh na dála, áfach, is í an bhunfhadhb ná a laghad foirne le hinniúlacht sa Ghaeilge atá ag obair i gcóras Stáit na tíre le freastal orthu siúd arb í an Ghaeilge an teanga is rogha leo. Chonacthas dom gur scanrúil an staitistic í an 1.5% d'fhoireann riaracháin na Roinne Oideachais agus Scileanna a thuairiscigh le linn 2010 go mbeadh ar a gcumas seirbhísí a sholáthar i nGaeilge chomh maith le Béarla. Léiríonn sé níos soiléire ná aon ní eile an bhearna idir cumas seirbhísí a sholáthar trí Bhéarla agus soláthar na seirbhísí sin trí Ghaeilge.

Gearáin agus Imscrúduithe

Rinneadh 700 gearán le m'Oifig le linn na bliana i dtaca le deacrachtaí nó fadhbanna le seirbhísí stáit á fháil trí Ghaeilge – an bhliain ba mhó ar cuireadh gearáin ón bpobal i láthair na hOifige ó bunaíodh í. Ó dhaoine aonair sa phobal i gcoitinne, ó ghníomhairí teanga agus ó eagraíochtaí teanga a tháinig na gearáin sin. Réitíodh formhór mór na gcásanna sin trí idirbheartaíocht neamhfhoirmiúil leis an gcomhlacht poiblí cuí nó trí chomhairle a chur ar an ngearánach. Is mór agam an comhoibriú a tugadh d'fhoireann na hOifige sa ghnó seo.

Seoladh 11 cheann d'imscrúduithe foirmiúla le linn na bliana 2010 sa bhreis ar cheann a bhí fós idir lámha ó dheireadh na bliana roimhe sin. Tugadh chun críche na himscrúduithe sin ach amháin i gcás ceann amháin a bhí fós idir lámha ag deireadh na bliana. Tá achoimre ar na cásanna a bhí i gceist sa chaibidil den Tuarascáil seo faoin teideal “Imscrúduithe”. Ní miste a lua nach dtéitear i mbun imscrúdú ach amháin nuair atá an chosúlacht ann go bhfuil sárú reachtúil tarlaithe agus nuair a theipeann ar iarracht neamhfhoirmiúil comhréitithe.

Géilliúlacht

Le linn 2010, lean m'Oifig le clár de mhioniniúchtaí ar chomhlachtaí poiblí le monatóireacht a dhéanamh ar chomhlíonadh fhorálacha Acht na dTeangacha Oifigiúla. I measc na n-iniúchtaí sin bhí ceann a léirigh gur theip go leanúnach ar 28% de na comhlachtaí poiblí cuí an leibhéal seirbhíse is bunúsaí ar fad a sholáthar trí Ghaeilge do chustaiméirí ar an teileafón. Tá sin níos suntasaí fós nuair a chuirtear san áireamh gur bhain an t-iniúchadh le comhlachtaí poiblí a raibh scéim teanga i bhfeidhm acu le 4 bliana ar a laghad. D'éirigh le 43% de na comhlachtaí poiblí a bhí i gceist seirbhís chuí a sholáthar trí Ghaeilge ar an teileafón agus bhí 29% eile a rinne iarracht áirithe ach nár éirigh leo a ndualgais teanga sa réimse seo a chomhlíonadh go hiomlán agus go cuí.

Tá eolas cuimsitheach tugtha faoi iniúchtaí teanga na hOifige sa chaibidil dar teideal “Faireachán” sa Tuarascáil seo.

Scéimeanna Teanga

Chuir mé in iúl i dTuarascáil Bhliantúil 2008 go raibh inní orm faoin moill a bhain le daingniú scéimeanna teanga, ar a n-áirítear an dara babhta scéimeanna teanga le comhlachtaí poiblí faoin Acht.

Níl aon mhaolú ar an imní sin nuair a fhéachtar ar na staitisticí a bhaineann leis an mbliain 2010.

Ní raibh an dara scéim teanga tugtha i bhfeidhm fós i ndeireadh na bliana i gcás 51 comhlacht poiblí a raibh a gcéad scéim tar éis dul “in éag”, mar a deirtear i bhfo-alt 15(1) den Acht. De réir na reachtaíochta, caithfidh na comhlachtaí poiblí leanúint de sholáthar seirbhísí trí Ghaeilge de réir na ngealltanais a thug siad sna chéad scéimeanna ach níl aon dualgas orthu tuilleadh forbartha a dhéanamh ar na seirbhísí sin in éagmais scéim nua.

B’ionann na 51 scéim sin a bhí imithe in éag agus leath na scéimeanna a bhí daingnithe roimhe sin. Bhí 12 de na scéimeanna sin imithe in éag le breis agus dhá bhliain.

Sa bhreis air sin, bhí 26 comhlacht poiblí eile ann a raibh an chéad dréachtscéim iarrtha orthu ach nach raibh siad aontaithe ná daingnithe fós mar scéimeanna ag an Aire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta. I gcás 10 gcinn acu sin, bhí breis agus 4 bliana imithe ó iarradh orthu an dréachtscéim a ullmhú agus trí bliana go leith imithe in dhá chás eile.

Tá mé den bharúil láidir fós nach bhfuil an folús seo i ndaingniú scéimeanna ag teacht lena raibh beartaithe faoi fhorálacha an Achta ná faoi na rialacháin reachtúla a rinneadh faoin Acht.

Acmhainn Oideachais

Le linn na bliana 2010, d’fhorbair m’Oifig acmhainn dhátheangach oideachais ar chearta teanga chun cabhrú le daltaí agus múinteoirí mar chuid den chúrsa san Oideachas Saoránach, Sóisialta agus Polaitiúil (OSSP) sa Teastas Sóisearach.

Tástáladh an acmhainn oideachais mar scéim phiolótach i 15 scoil (meascán de scoileanna Gaeltachta, Gaelscoileanna agus scoileanna a dhéanann a gcuid teagaisc trí Bhéarla) le linn na tréimhse ó Mheán Fómhair go Nollaig 2010, faoi stiúir saineolaí ón tSeirbhís Tacaíochta don Dara Leibhéal de chuid na Roinne Oideachais agus Scileanna.

Bheadh sé i gceist an acmhainn seo a chur ar fáil do gach scoil dara leibhéal sa tír ach an maoiniú cuí a bheith ar fáil don tionscnamh.

Sraith ceachtanna scoile a bhaineann le cearta teanga atá san acmhainn oideachais seo do mhúinteoirí agus do dhaltaí an chúrsa OSSP. Tugtar léargas ar chearta teanga go ginearálta agus ar chás na Gaeilge go háirithe, i gcomhthéacs cearta daonna. Tá an pacáiste foghlama gníomhaí seo ullmhaithe go dátheangach agus áirítear ann leabhar don mhúinteoir, póstaer, CD-ROM, DVD de ghearrthóga físe agus acmhainní ar líne.

Rith 2010

Ar Lá Fhéile Pádraig, ba mhór an onóir dom an teachtaireacht tacaíochta ó Uachtarán na hÉireann, Máire Mhic Ghiolla Íosa, a léamh ag ceann scríbe *Rith 2010* ar an bhFaiche Mhór i nGaillimh. Bhí sé mar aidhm ag an maratón, *Rith 2010*, a d’eagraigh

Conradh na Gaeilge, tacaíocht agus spreagadh a thabhairt d'úsáid na Gaeilge mar theanga phobail chomh maith le ceiliúradh a dhéanamh ar an nGaeilge agus ar an gcultúr.

Lean an rás sealaíochta ar feadh 9 lá agus 1,600 km, timpeall na tíre, trí chúigí Uladh, Laighean, na Mumhan agus Chonnacht. Athraíodh baitín ó lámh go lámh gach ciliméadar idir na grúpaí reatha. Is istigh sa bhaitín a bhí teachtaireacht an Uachtaráin ag guí gach rath ar na daoine a ghlac páirt i *Rith 2010* agus ar lucht a eagraithe agus á moladh as an gcaoi a ndearnadh ceiliúradh ar an nGaeilge.

CÚLRA

Rinne an tUachtarán mé a athcheapadh mar Choimisinéir Teanga go foirmiúil ar an 23 Feabhra 2010 ar chomhairle an Rialtais tar éis do Thithe an Oireachtais rún a rith ag moladh an cheapacháin. Fuair an t-athcheapachán sin tacaíocht ó na páirtithe uile sa Dáil agus sa Seanad agus ó chomhaltaí an Chomhchoiste um Ghnóthaí Ealaíon, Spóirt, Turasóireachta, Pobail, Comhionannais, agus Gaeltachta.

Tá mionchur síos ar obair Oifig an Choimisinéara Teanga go dtí seo sna tuarascálacha bliantúla atá ar fáil ar shuíomh gréasáin na hOifige: www.coimisineir.ie. Tá fáil ar an suíomh freisin ar na cuntais airgeadais chuí.

Oifig neamhspleách reachtúil í Oifig an Choimisinéara Teanga a bhfuil sé mar chúram uirthi monatóireacht a dhéanamh ar an gcaoi a bhfuil forálacha Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 á gcomhlíonadh ag comhlachtaí poiblí an Stáit. Déanann an Oifig gach beart riachtanach chun a chinntiú go gcomhlíonann comhlachtaí poiblí a ndualgais faoin Acht féin, faoi na Rialacháin faoin Acht agus faoi scéimeanna teanga, sa chás gur ann dóibh.

Fiosraíonn m'Oifig gearáin ón bpobal i gcásanna ina gcreidtear go bhfuil teipthe ar chomhlachtaí poiblí a ndualgais a chomhlíonadh faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla. Fiosraíonn an Oifig freisin aon ghearán bailí ina líomhnaítear nach bhfuil foráil d'aon achtachán eile a bhaineann le stádas nó le húsáid na Gaeilge á comhlíonadh.

Cuireann an Oifig comhairle ar fáil don phobal maidir lena gcearta teanga agus comhairle ar chomhlachtaí poiblí maidir lena ndualgais teanga faoin Acht. Tá sé mar phríomhchuspóir ag an Acht a chinntiú go soláthraíonn an státseirbhís agus an tseirbhís phoiblí seirbhísí Gaeilge ar bhonn níos líonmhaire agus ar chaighdeán níos airde in imeacht tréimhse ama.

Bheadh súil go mbeadh de thoradh ar fheidhmiú an Achta go gcruthófaí spás nua don Ghaeilge i gcóras riaracháin poiblí na tíre. Is léiriú é ar ghné amháin de pholasaí an Stáit i leith na Gaeilge agus tá sé mar thaca leis na hiarrachtaí eile an teanga a chur chun cinn san oideachas, sa chraoltóireacht, sna healaíona, i saol na Gaeltachta agus i gcúrsaí an tsaoil go ginearálta.

Shínigh an tUachtarán Acht na dTeangacha Oifigiúla ina dhlí ar an 14 Iúil 2003 agus trí bliana ina dhiaidh sin, ar an 14 Iúil 2006, tháinig gach foráil den Acht nach raibh tagtha i bhfeidhm le hOrdú Aire roimhe sin i bhfeidhm go hoifigiúil. Chiailaigh sin go raibh bunús reachtúil ón dáta sin ar aghaidh le gach foráil de chuid an Achta.

Is ar an 1 Deireadh Fómhair 2008 a shínigh an tAire Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta na Rialacháin um Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 (Alt 9) 2008 (I.R. Uimh. 391 de 2008). Ba é an dáta feidhme ba thúisce faoi na Rialacháin ná an 1 Márta 2009, nuair a tháinig dualgais faoi leith i bhfeidhm maidir le húsáid na Gaeilge i gcomharthaí nua agus i stáiseanóireacht. Ní raibh aon Rialacháin déanta faoi dheireadh na bliana 2010 maidir le fógráin ná maidir le fógairtí beo béil.

Faoi na Rialacháin, tá dualgas ar chomhlachtaí poiblí a chinntiú go bhfuil a gcuid stáiseanóireachta, a gcuid comharthaíochta agus a gcuid fógairtí taifeadta béil á

soláthar i nGaeilge amháin, nó i nGaeilge agus i mBéarla, de réir critéir ar leith atá daingnithe sna Rialacháin. Chuir m’Oifig go leor seisiúin eolais ar fáil do chomhlachtaí poiblí chun na Rialacháin úra a mhíniú.

Le linn na bliana 2010, dhaingnigh an tAire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta tuilleadh scéimeanna teanga faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla agus faoi dheireadh na bliana 2010 bhí 87 scéim teanga sa chéad bhabhta scéimeanna agus 18 scéim teanga sa dara babhta. Chlúdaigh na scéimeanna daingnithe móriomlán de 191 comhlacht poiblí.

Ag deireadh na bliana 2010, bhí 26 comhlacht poiblí ag ullmhú dréachtscéimeanna den chéad uair agus bhí treoir tugtha ag an Aire do 54 comhlacht poiblí an dara dréachtscéim a ullmhú. Scéimeanna nua atá i gceist sa dara babhta scéimeanna a leathnóidh agus a fhorbróidh na seirbhísí trí Ghaeilge atá á gcur ar fáil ag comhlachtaí poiblí mar thoradh ar chur i bhfeidhm a gcéad scéimeanna teanga. I gcaitheamh na bliana, lean m’Oifig de phróiseas léirmheasa agus iniúchta ar chomhlachtaí poiblí a raibh scéimeanna teanga daingnithe acu.

D’aontaigh an Rialtas Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge ar an 30 Samhain 2010 agus sheol an Taoiseach an Straitéis sin ar an 21 Nollaig 2010. Tá sé mar aidhm ag an Straitéis líon na ndaoine a úsáideann an Ghaeilge ar bhonn laethúil taobh amuigh den chóras oideachais a mhéadú go 250,000 duine as seo go ceann 20 bliain.

SEIRBHÍSÍ EOLAIS & CUMARSÁIDE

Le linn na bliana 2010, lean m’Oifig le feachtais éagsúla le heolas a scaipeadh faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 agus faoi obair na hOifige féin.

Acmhainn Oideachais

Le linn na bliana 2010, d’fhorbair m’Oifig acmhainn dhátheangach oideachais ar chearta teanga chun cabhrú le daltaí agus múinteoirí mar chuid den chúrsa san Oideachas Saoránach, Sóisialta agus Polaitiúil (OSSP) sa Teastas Sóisearach.

Tástáladh an acmhainn oideachais *Ceartha Teanga* mar scéim phíolótach i 15 scoil (meascán de scoileanna Gaeltachta, Gaelscoileanna agus scoileanna a dhéanann a gcuid teagaisc trí Bhéarla) le linn na tréimhse ó Mheán Fómhair go Nollaig 2010, faoi stiúir saineolaí ón tSeirbhís Tacaíochta don Dara Leibhéal de chuid na Roinne Oideachais agus Scileanna.

Ag brath ar an aiseolas ón scéim píolótach sin, d’fhéadfadh leasuithe a bheith le déanamh ar an acmhainn sula gcuirfí ar fáil í do gach scoil dara leibhéal sa tír. Beidh sin ag brath freisin ar mhaoiniú cuí a bheith ar fáil don tionscnamh.

Sraith ceachtanna scoile a bhaineann le cearta teanga atá san acmhainn oideachais seo do mhúinteoirí agus do dhaltaí an chúrsa OSSP. Tugtar léargas ar chearta teanga go ginearálta agus ar chás na Gaeilge go háirithe, i gcomhthéacs cearta daonna. Tá an pacáiste foghlama gníomhaí seo ullmhaithe go dátheangach agus áirítear ann leabhar don mhúinteoir, póstaer, CD-ROM, DVD de ghearrthóga físe agus acmhainní ar líne (www.coimisineir.ie).

Tá sé ar cheann d’fheidhmeanna Oifig an Choimisinéara Teanga comhairle a chur ar an bpobal maidir lena gcearta teanga. Faoi láthair, fágann formhór mór na n-ógánach sa tír seo an córas oideachais ar bheagán tuisceana faoi chearta teanga nó faoin tábhacht atá le cosaint agus le cur chun cinn ár dteanga náisiúnta. Tá an Oifig seo den bharúil le tamall gur riachtanas é dul i ngleic leis an bhfolús seo agus daoine óga a chur ar an eolas faoi chearta teanga réasúnta luath ina saol seachas a bheith ag fanacht go dtiocfaidh siad in inmhe nó in ábaltacht, tráth a gcuirfeadh cuid theoranta acu féin suim san ábhar.

Bheadh súil go spreagfaidh an acmhainn oideachais seo díospóireacht i measc daltaí scoile maidir le cearta teanga agus go gcabhróidh sí go mór leo tuisceint níos fearr a fháil ar an ábhar tábhachtach seo. Bheadh súil freisin go gcabhróidh sí leo a bhféiniúlacht mar shaoránaigh a fhorbairt i dtír a bhfuil dhá theanga oifigiúla aici – Gaeilge agus Béarla.

Ba mhaith le hOifig an Choimisinéara Teanga an deis seo a thapú le buíochas ó chroí a ghlacadh le gach duine a chabhraigh i bhforbairt na hacmhainne oideachais seo mar scéim píolótach.

Comhairle do Chomhlachtaí Poiblí

Ceann d’fheidhmeanna na hOifige seo is ea comhairle nó cúnaimh a sholáthar do chomhlachtaí poiblí a thagann faoi scáth na reachtaíochta maidir lena ndualgais faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla.

Le linn na bliana 2010, rinne oifigigh ó chomhlachtaí poiblí teagmháil le m’Oifig ar 185 ócáid éagsúil le ceisteanna sonracha nó le comhairle a fháil maidir le dualgais teanga faoin Acht. Bhain beagnach leath na bhfiosrúcháin seo le comhairle maidir leis na Rialacháin nua faoi chomharthaíocht, stáiseanóireacht agus fógairtí taifeadta béil.

Foilsíodh bileog in 2010 ina dtugtar eolas faoin gcóras atá i m’Oifig le gearáin agus imscrúduithe foirmiúla a fhiosrú agus a riaradh. Is féidir an bhileog eolais *Gearáin chuig Oifig an Choimisinéara Teanga* a íoslódáil ón suíomh gréasáin ag an nasc www.coimisineir.ie/gearain&imscruidithe.

Ar ndóigh, dá mhéad comhairle agus eolas soiléir, cruinn a chuirtear ar fáil do chomhlachtaí poiblí faoina ndualgais faoin Acht, is ea is fearr is féidir a chinntiú go gcloítear le forálacha an Achta.

Suíomh Gréasáin

Feidhmíonn an suíomh gréasáin www.coimisineir.ie mar fhoinsé eolais faoi gach a mbaineann le hOifig an Choimisinéara Teanga, le hAcht na dTeangacha Oifigiúla agus leis na Rialacháin nua maidir le húsáid na Gaeilge agus an Bhéarla i gcomharthaíocht, i stáiseanóireacht agus i bhfógairtí taifeadta béil. Tá cóip le fáil ar an suíomh de gach scéim teanga atá daingnithe faoin Acht, de gach Ordú Logainmneacha agus Ionstraim Reachtuil eile atá déanta faoin Acht agus den ábhar atá foilsithe ag m’Oifig, idir thuarascálacha bliantúla agus achoimrí ar imscrúduithe oifigiúla. Anuas air seo, más mian le duine comhairle a lorg nó gearán a dhéanamh, is féidir foirm ghearáin ar líne a chomhlánú agus a sheoladh go leictreonach chuig m’Oifig. Baineann leibhéal inrochtaineachta AA ar a laghad le gach leathanach den suíomh.

Sa tréimhse ó thús Eanáir 2010 go deireadh mhí na Nollag 2010, bhí 769,791 “amas” nó “hits” ar an suíomh agus 98,911 cuairt éagsúil.

Tá *Treoirleabhar d’Acht na dTeangacha Oifigiúla* le fáil ar an suíomh gréasáin chun cúnaimh a thabhairt don phobal maidir lena gcearta teanga agus go háirithe chun comhairle a chur ar chomhlachtaí poiblí maidir lena ndualgais faoin Acht. Tá soiléiriú tugtha sa Treoirleabhar faoi na Rialacháin maidir le húsáid na Gaeilge ar stáiseanóireacht, comharthaíocht agus fógairtí taifeadta béil. Tá an Treoirleabhar dátheangach, ina bhfuil 68 leathanach, ar fáil go príomha i bhfoirm leictreonach agus is féidir é a íoslódáil ón suíomh ag www.coimisineir.ie/treoirleabhar. Ón dáta ar foilsíodh é i bhfómhar na bliana 2008, scaipeadh timpeall 3,800 cóip chrua den Treoirleabhar ar chomhlachtaí poiblí ag seisiúin eolais agus ar iarratas. Le linn na bliana 2010, rinneadh breis agus 7,500 cóip den Treoirleabhar a íoslódáil den suíomh gréasáin – 5,892 den suíomh i mBéarla agus 1,762 den suíomh i nGaeilge.

Meáin Chumarsáide

Le linn na bliana 2010, lean mé d'agallaimh a dhéanamh leis na meáin chumarsáide le léargas a thabhairt ar obair na hOifige, ar fheidhmiú an Achta agus ar cheisteanna gaolmhara. Ba mhaith liom buíochas a ghabháil leis na hiriseoirí ar fad a chuir an oiread sin suime in obair na hOifige le linn na bliana agus a chabhraigh le cur chun cinn na hoibre sin trína gcuid tuairisceoireachta i mBéarla agus i nGaeilge.

Duaiseanna an Choimisinéara Teanga

Tá ceangal ag m'Oifig leis an gcúrsa céime MA sa Chleachtas Dátteangach in Fiontar in Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath, áit a mbronnar Bonn Óir an Choimisinéara Teanga ar an gcéimí a fhaigheann na marcanna is airde sa tráchtas iarchéime.

Is ar Mhuircheartach Ó Séaghdha a bronnadh Bonn Óir na bliana 2010 dá thráchtas ag ócáid bhronnadh na gcéimeanna in Fiontar, Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath ar an 2 Samhain.

Tá sé mar aidhm ag an gcúrsa MA sa Chleachtas Dátteangach – a bhfuil Stiúrthóir Fhiontar, an Dr Peadar Ó Flatharta, ina cheannas – oiliúint a chur ar fhoireann a bheidh ag obair sna hearnálacha poiblí agus deonacha le seirbhís ardcháilíochta do chustaiméirí a bhainistiú agus a sholáthar go dátteangach, ag freagairt go háirithe do riachtanais Acht na dTeangacha Oifigiúla. Tugtar an t-eolas agus an scil is gá dóibhsean atá páirteach lena chinntiú go soláthrófar seirbhís ardcháilíochta dhátteangach don phobal – seirbhís a bheidh ag teacht le caighdeáin idirnáisiúnta.

Bronntar duais bhliantúil chomh maith don aiste taighde is fearr sa scrúdú sochtheangeolaíochta don chéim BA in Ollscoil na hÉireann, Gaillimh. Ar Claire Dunne a bronnadh Duais an Choimisinéara Teanga 2010.

FAIREACHÁN

Scéimeanna Teanga

Is iad na scéimeanna teanga an chroí-mheicníocht atá sa reachtaíocht chun cur le réimse agus caighdeán na seirbhísí Gaeilge a bhíonn á dtairiscint ag na comhlachtaí poiblí. Tá ról tábhachtach ag an Oifig seo ó thaobh cinntiú, chomh fada agus is féidir, go gcomhlíontar gach a mbíonn geallta go reachtúil ag na comhlachtaí poiblí sna scéimeanna sin. Ar an mbunús sin, dírítear cuid mhaith d'acmhainn faireacháin na hOifige ar mhonatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm fhorálacha na scéimeanna teanga.

Cuireadh i gcrích clár leathan iniúchtaí ar scéimeanna teanga le linn na bliana 2010. Fearacht blianta eile, scrúdaíodh an dul chun cinn a bhí déanta ag comhlachtaí poiblí tar éis do chéadbhliain feidhme na scéime a bheith caite. Tugadh faoi dhian-iniúchadh ar scéimeanna teanga a raibh a dtréimhse feidhme trí bliana tagtha chun críche. Sna cásanna seo, lorgaíodh fianaise agus cruthúnas a léireodh go raibh gealltanais na scéime curtha i bhfeidhm ag an gcomhlacht poiblí go cuí agus go hiomlán. Sna cásanna nach rabhthas sásta leis an mbealach ina raibh eilimintí áirithe den scéim teanga comhlíonta ag an gcomhlacht poiblí, rinneadh iarracht teacht ar réiteach sásúil maidir leis na gealltanais a bhí faoi amhras. Baineadh sin amach i bhformhór mór na gcásanna.

Faoi dheireadh na bliana 2010, bhí an próiseas iniúchta críochnaithe i gcás 33 scéim teanga. Bhain 9 gcinn acu sin le léirmheas na chéad bhliana agus bhain 24 acu le hiniúchadh an tríú bliain. Léirigh an próiseas iniúchta gur bhain deacrachtaí le comhlíonadh eilimintí áirithe den scéim teanga i gcás 17 de na 24 comhlacht poiblí, sin 71%, a raibh tréimhse feidhme 3 bliana na scéime tagtha chun críche. Cé gur aimsíodh réiteach sásúil i bhformhór mór na gcásanna sin, ní raibh de rogha ach dul i muinín an phróisis imscrúdaithe i gcás dhá chomhlacht phoiblí. Ina theannta sin, ní raibh ar chumas na hOifige seo a dhearbhu go raibh trí scéim teanga eile curtha i bhfeidhm ina n-iomláine ag deireadh na tréimhse feidhme.

Feictear dúinn, ó na hiniúchtaí atá déanta againn, go bhfuil téamaí coitianta ag teacht chun cinn maidir leis na gealltanais nach mbíonn curtha i gcrích ag na comhlachtaí poiblí éagsúla, is iad sin, fáil a bheith ar leaganacha Gaeilge nó dátheangacha d'fhoirmeacha iarratais agus bileoga eolais, láithreáin ghréasáin, seirbhísí ar líne agus fáil a bheith ar sheirbhísí cuntair nó seirbhís idirphearsanta trí Ghaeilge.

Is rí-léir gur mhó in 2010 ná aon tráth roimhe sin an deacracht a bhí ag roinnt comhlachtaí poiblí gealltanais a bhain le soláthar seirbhísí idirphearsanta trí Ghaeilge a chomhlíonadh go sásúil. I gcásanna áirithe, d'admhaigh roinnt comhlachtaí poiblí dúinn nach raibh ar a gcumas gealltanais a bhain leis an réimse seo a chomhlíonadh agus gur beag a d'fhéadfaidís a dhéanamh faoi sin sa ghearrthéarma. I ngach cás den chineál seo, dúradh linn gurbh é an ganntanas nó easpa foirne le dóthain inniúlachta sa Ghaeilge ba chionsiocair le neamhábaltacht an chomhlachta phoiblí seirbhís idirphearsanta trí Ghaeilge a sholáthar. De thoradh an lánchoisc atá i bhfeidhm ar earcaíocht sa tseirbhís phoiblí san am i láthair agus an easpa foirne le Gaeilge sna comhlachtaí poiblí, is deacair teacht ar shocruithe a réiteodh an fhadhb seo go sásúil.

Mar thoradh ar an neamhghéilliúlacht a bhain leis an réimse seo, bhí trí scéim teanga ann nach raibh ar chumas na hOifige seo a dhearbhu ina leith gur cuireadh i bhfeidhm ina n-iomláine iad ag deireadh a dtréimhse feidhme. Coimeádfar na scéimeanna seo faoi athbhreithniú, cé nach bhfeictear go bhfuil aon réiteach sásúil le fáil sa ghearrthearma.

Léirmheas a rinneadh agus tuairiscí a eisíodh, 2010 **Reviews completed and reports issued, 2010**

Ainm an Chomhlachta Phoiblí	Name of Public Body
Oifig an Ard-Reachtair Cuntas & Ciste	Office of the Comptroller & Auditor General
Coiste Gairmoideachais Chontae Chorcaí	County Cork Vocational Education Committee
An Binse Comhionannais	The Equality Tribunal
Gailearaí Náisiúnta na hÉireann	National Gallery of Ireland
An Oifig um Chlárú Cuideachtaí & Clárlann na gCara-Chumann	Companies Registration Office & Registry of Friendly Societies
Coiste Gairmoideachais Chontae an Chláir	County Clare Vocational Education Committee
Foras na Mara	Marine Institute
Údarás Áitiúla Chontae an Chabháin	Cavan Local Authorities
An Roinn Turasóireachta, Cultúir & Spóirt	Department of Tourism, Culture & Sport
Údarás Áitiúla na Mí	Meath Local Authorities
An Roinn Cumarsáide, Fuinnimh & Acmhainní Nádúrtha	Department of Communications, Energy & Natural Resources
An Roinn Gnóthaí Eachtracha	Department of Foreign Affairs
Coláiste na hOllscoile, Corcaigh	University College Cork
Comhairle Contae Bhaile Átha Cliath Theas	South Dublin County Council
Údarás Áitiúla Mhaigh Eo	Mayo Local Authorities
Comhairle Contae Liatroma	Leitrim County Council
An Bord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil	Local Government Computer Services Board
An Roinn Cosanta	Department of Defence
Oifig an Choimisinéara Cosanta Sonraí	Office of the Data Protection Commissioner
An tÚdarás Clárúcháin Maoine	Property Registration Authority
An Foras Riaracháin	Institute of Public Administration
Coimisiún Forbartha an Iarthair	Western Development Commission
An Bord Seirbhísí Bainistíochta Rialtais Áitiúil	Local Government Management Services Board
An Roinn Iompair	Department of Transport
Coiste Gairmoideachais Chathair Chorcaí	Cork City Vocational Education Committee
Oifig na nOibreacha Poiblí	Office of Public Works
An Bord um Chúnamh Dlíthiúil	Legal Aid Board
An Roinn Coimirce Sóisialaí	Department of Social Protection
Coiste Gairmoideachais Chathair na Gaillimhe	Galway City Vocational Education Committee
Údarás Áitiúla Thiobraid Árann Thuaidh & Comhchoiste Leabharlann Chontae Thiobraid Árann	North Tipperary Local Authorities & County Tipperary Joint Libraries Committee
Oifig an Ard-Aighne; Oifig na nDréachtóirí Parlaiminte don Rialtas; Oifig an Phríomh-Aturnae Stáit	Office of the Attorney General; Office of the Parliamentary Counsel to the Government; Chief State Solicitor's Office
Comhairle Contae Dhún Laoghaire-Ráth an Dúin	Dún Laoghaire-Rathdown County Council
Údarás Áitiúla an Chláir	Clare Local Authorities

Seirbhís teleafóin

Mar chuid de chlár iniúchta na bliana 2010, socraíodh go ndéanfaí comhlíonadh na ngealltanais a tugadh i scéimeanna teanga agus a bhain le hinfhaighteacht seirbhís

teileafóin trí Ghaeilge a scrúdú go díreach. Roimhe seo, bhítí ag brath den chuid is mó ar dhearbhu na gcomhlachtaí poiblí maidir le fáil a bheith ar na seirbhísí seo. Socraíodh go scrúdófaí na gealltanais a tugadh i scéimeanna teanga a aontaíodh sna blianta 2005 agus 2006, is é sin comhlachtaí poiblí a raibh scéim teanga i bhfeidhm acu le ceithre bliana ar a laghad. Ó tharla gurbh í seo an chéad uair a tugadh faoin gcineál seo monatóireachta, cuireadh na comhlachtaí poiblí ar an eolas go raibh a leithéid d'iniúchadh le déanamh, cé nár sonraíodh na laethanta a raibh an t-iniúchadh le tarlú.

Den chuid is mó, bhain na gealltanais a tugadh sa réimse seo le bunseirbhís lasc-chláir:

- go dtabharfaí ainm an chomhlachta poiblí i nGaeilge,
- go raibh ar chumas an oibrí lasc-chláir bunbheannachtaí a thabhairt i nGaeilge, agus
- go raibh socruithe i bhfeidhm chun glaoch a aistriú chuig ball foirne le Gaeilge.

I gcásanna áirithe, gealladh go mbeadh seirbhís ar fáil ó rannóga nó ó ionaid shonracha.

Tugadh faoin iniúchadh le linn mhí na Samhna agus mhí na Nollag 2010, tráth ar cuireadh glaoch ar na comhlachtaí poiblí ar thrí lá dhifriúla le linn na tréimhse sin. Seo a leanas toradh an iniúchta:

	Líon	Céatadán
Cloí iomlán le gealltanais na scéime	47	43%
Cloí i bpáirt le gealltanais na scéime	31	29%
Sárú ar ghealltanais na scéime	30	28%
Iomlán na nglonna	108	

Léiríonn torthaí an iniúchta seo nach raibh an tseirbhís idirphearsanta is bunúsaí trí Ghaeilge le fáil i gcás breis agus an ceathrú cuid de na glaonna a rinneadh. Minic go maith, nuair a d'éirigh le comhlachtaí poiblí cloí le páirt den mhéid a bhí geallta acu, b'ionann sin agus ainm an chomhlachta a bheith á thabhairt i nGaeilge agus i mBéarla. Is cúis inní an méid seo nuair a chuirtear san áireamh go raibh scéimeanna teanga aontaithe ag na comhlachtaí poiblí le breis agus ceithre bliana agus fógra iniúchta faighte acu roimh ré.

San iomlán, chloígh deich gcomhlacht poiblí as na 36 a scrúdaíodh go hiomlán leis an méid a bhí geallta acu sa scéim teanga gach uair a cuireadh glaoch orthu. Ag an am céanna, bhí 3 chomhlacht poiblí ann a sháraigh gach cuid den mhéid a bhí geallta acu gach uair a cuireadh glaoch orthu. Léiríonn sé seo go raibh formhór mór na gcomhlachtaí poiblí ag cloí le cuid áirithe den mhéid a bhí geallta acu ó am go chéile ach nach bhféadfaí brath ar an tseirbhís sin a bheith ar fáil go rialta nó mar chleachtas caighdeánach.

An deacracht is coitianta a tháinig chun cinn ba ea easpa cumais na n-oibríthe lasc-chláir fiú bunbheannachtaí a thabhairt i nGaeilge. Chiollaigh sé seo go mbíodh ar an oibrí lasc-chláir iompú ar an mBéarla a luaithe agus a cuireadh ceist i nGaeilge. I roinnt áirithe cásanna, ba léir go raibh deacracht ag comhlachtaí poiblí duine cuí le dóthain Gaeilge a aimsiú chun déileáil leis an bhfiosrúchán. Chiollaigh sé seo go raibh

moill mhíchuí i ndán don té ar mhian leis nó léi seirbhís a fháil i nGaeilge. Bunaithe ar thorthaí an iniúchta seo, ba dheacair don ghnáthdhuine a lorgódh seirbhís trí Ghaeilge a bheith muiníneach go mbeadh seirbhís ar comhchaighdeán le fáil ar an teileafón leis an tseirbhís trí Bhéarla.

Is fiú a lua go raibh an tseirbhís a bhí ar fáil ón 10 gcomhlachta poiblí a chloígh leis an ngealltanais gach uile uair a cuireadh glaoch orthu thar a bheith sásúil. Den chuid is mó, bhí inniúlacht mhaith Ghaeilge ag na hoibrithe lasc-chláir agus bhí ar a gcumas déileáil go sásúil leis an bhfiosrúchán nó ar a laghad an glaoch a aistriú chuig duine a bhí in ann déileáil leis an bhfiosrúchán i nGaeilge.

Rinneadh teagmháil leis na comhlachtaí poiblí a sháraigh gealltanais na scéime ar bhonn rialta agus lorgaíodh moltaí agus tuairimí uathu a réiteodh an neamhghéilliúlacht go sásúil. Déanfar aon mholtaí a thagann ó na comhlachtaí poiblí a mheas le linn na bliana 2011, féachaint le dul chun cinn a dhéanamh sa tréimhse sin.

Faireachán ar chur i bhfeidhm moltaí imscrúduithe

Cúlra

I ndiaidh do thréimhse réasúnach ama a bheith caite, tá sé de cheart ag an gCoimisinéir Teanga tuarascáil a thabhairt do gach Teach den Oireachtas más rud é go dtagann sé ar an tuairim nach bhfuil moltaí imscrúdaithe curtha i bhfeidhm ag comhlacht poiblí.

Ag leanúint den chlár iniúchta ar cuireadh tús leis anuraidh, socraíodh faireachán a dhéanamh ar an mbealach ina raibh comhlachtaí poiblí ag cur i bhfeidhm na moltaí a d'eascair ó na himscrúduithe éagsúla a rinneadh le linn na bliana 2009.

Modh Iniúchta

Tugadh faoin iniúchadh ar na slí seo a leanas:

- (1) Scrúdú a dhéanamh ar na comhaid imscrúdaithe agus aon chomhfhreagras agus deimhnithe a lean an t-imscrúdú a bhailiú.
- (2) Litir a eisiúint chuig ceann an chomhlachta poiblí ag lorg breis eolais, dearbhaithe agus cruthúnais faoi mar ba ghá.
- (3) I gcásanna áirithe, cruinniú a réachtáil leis an gcomhlacht poiblí chun soiléiriú agus eolas breise a fháil.

Torthaí

Go ginearálta, bhí an Oifig seo sásta leis an mbealach ina raibh comhlachtaí poiblí ag tabhairt faoi chur i bhfeidhm moltaí imscrúduithe.

Tuairisc do Thithe an Oireachtais

Tá sé de chumhacht ag an gCoimisinéir Teanga tuairisc a thabhairt do gach Teach den Oireachtas nuair a thagann sé ar an tuairim nach bhfuil aon chuid de mholtaí

tuarascáil imscrúdaithe á cur i ngníomh ag comhlacht poiblí laistigh de thréimhse réasúnach ama.

I gcás Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, mheas an Oifig seo nach raibh na moltaí a bhí mar chuid de dhá thuarascáil imscrúdaithe á gcur i bhfeidhm go sásúil. Bhain na himscrúduithe seo le:

1. Cur i bhfeidhm scéim teanga na Feidhmeannachta do Réigiún an Iarthair, agus
2. Úsáid na dteangacha oifigiúla i gcomharthaíocht agus cumarsáid a thionscain an Fheidhmeannacht maidir le fliú na muc.

Eisíodh an tuarascáil imscrúdaithe ar chur i bhfeidhm scéim teanga na Feidhmeannachta ar an 9 Márta 2009. Is ar an 11 Meitheamh 2009 a eisíodh an tuarascáil imscrúdaithe a bhain le comharthaíocht agus cumarsáid a thionscain an Fheidhmeannacht maidir le fliú na muc.

De thoradh neamhghéilliúlacht na Feidhmeannachta, tá tuairisc á hullmhú ag an Oifig seo le cur faoi bhráid gach Tí den Oireachtas faoi réir alt 26(5) d'Acht na dTeangacha Oifigiúla. Is é seo an chéad uair a bheidh a leithéid de thuairisc le leagan ag an Oifig seo faoi bhráid Thithe an Oireachtais.

SCÉIMEANNA TEANGA

Scéimeanna daingnithe

Le linn na bliana 2010, dhaingnigh an tAire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta 5 scéim teanga nua a chuimsigh 10 gcomhlacht poiblí. Chomh maith leis seo, dhaingnigh an tAire an dara scéim teanga le 10 gcomhlacht poiblí. D'fhág sin go raibh 105 scéim teanga, a chuimsigh móriomlán de 191 comhlacht poiblí, daingnithe faoi dheireadh 2010.

Scéimeanna in éag

Bhí 51 den 105 scéim teanga imithe in éag faoi dheireadh na bliana. In éagmais an dara scéim teanga a bheith aontaithe ag na comhlachtaí poiblí seo, ní raibh aon dualgas orthu treisiú ar na seirbhísí a chuirtear ar fáil don phobal trí Ghaeilge.

Dréachtscéimeanna

Ag deireadh na bliana, bhí 26 céad-dréachtscéim fós le daingniú ag an Aire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta. Ina theannta seo, bhí iarrtha ag an Aire ar 54 comhlacht poiblí an dara dréachtscéim a ullmhú.

Bliain inar daingníodh an chéad Scéim Teanga			Year in which first Language Scheme was confirmed		
Bliain	Scéimeanna	Comhlachtaí Poiblí san Áireamh	Year	Schemes	Public Bodies Included
2004	01	01	2004	01	01
2005	22	35	2005	22	35
2006	18	36	2006	18	36
2007	29	55	2007	29	55
2008	15	28	2008	15	28
2009	15	26	2009	15	26
2010	05	10	2010	05	10
Iomlán	105	191	Total	105	191

An chéad dréachtscéim fós le daingniú			First draft scheme to be confirmed		
Bliain	Dréacht-scéimeanna	Comhlachtaí Poiblí san Áireamh	Year	Draft Schemes	Public Bodies Included
2005	16	25	2005	16	25
2006	71	129	2006	71	129
2007	42	79	2007	42	79
2008	30	54	2008	30	54
2009	31	43	2009	31	43
2010	26	34	2010	26	34

An dara dréachtscéim fós le daingniú			Second draft scheme to be confirmed		
Bliain	Dréacht-scéimeanna	Comhlachtaí Poiblí san Áireamh	Year	Draft Schemes	Public Bodies Included
2007	20	33	2007	20	33
2008	22	35	2008	22	35
2009	48	84	2009	48	84
2010	54	104	2010	54	104

Léirmheasanna / Iniúchtaí Críochnaithe		
Bliain	Scéimeanna	Comhlachtaí Poiblí san Áireamh
2006	09	16
2007	25	43
2008	42	74
2009	39	73
2010	33	50
Iomlán	148	256

Reviews / Audits Completed		
Year	Schemes	Public Bodies Included
2006	09	16
2007	25	43
2008	42	74
2009	39	73
2010	33	50
Total	148	256

Scéimeanna daingnithe faoi dheireadh 2010
Schemes confirmed by the end of 2010

Ainm an Chomhlachta Phoiblí	Name of Public Body	Dáta tosaithe na chéad scéime / an dara scéim. Commencement date of first scheme / of second scheme.
An Roinn Gnóthaí Pobail, Comhionannais & Gaeltachta	Department of Community, Equality & Gaeltacht Affairs	22/09/2004 30/06/2009
Oifig an Uachtaráin	Office of the President	28/04/2005
Oifig an Choimisiúin um Cheapacháin Seirbhíse Poiblí	Office of the Commission for Public Service Appointments	30/05/2005 11/05/2009
An Roinn Turasóireachta, Cultúir & Spóirt	Department of Tourism, Culture & Sport	01/07/2005 20/04/2009
Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí	Office of the Director of Public Prosecutions	01/07/2005 20/04/2010
An Chomhairle Ealaíon	The Arts Council	01/07/2005
Oifig an Ombudsman & Oifig an Choimisinéara Faisnéise	Office of the Ombudsman & Office of the Information Commissioner	01/07/2005
Coiste Gairmoideachais Chontae Dhún na nGall	County Donegal Vocational Educational Committee	01/07/2005 22/09/2009
Údaráis Áitiúla Chiarraí	Kerry Local Authorities	26/07/2005 26/10/2010
An tSeirbhís Chúirteanna	The Courts Service	31/07/2005
Údaráis Áitiúla Chontae Phort Láirge	Waterford County Local Authorities	01/08/2005
An Roinn Comhshaoil, Oidhreachta & Rialtais Áitiúil	Department of the Environment, Heritage & Local Government	15/08/2005 20/07/2009
Údaráis Áitiúla Chontae na Gaillimhe	County Galway Local Authorities	23/08/2005
Roinn an Taoisigh	Department of the Taoiseach	01/09/2005 21/12/2009
Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, Limistéar an Iarthair	Health Service Executive, Western Area	01/09/2005
Ollscoil na hÉireann, Má Nuad	National University of Ireland, Maynooth	19/09/2005
Institiúid Teicneolaíochta na Gaillimhe-Maigh Eo	Galway-Mayo Institute of Technology	28/09/2005
Oifig na gCoimisinéirí Ioncaim	Office of the Revenue Commissioners	01/10/2005
Ollscoil na hÉireann, Gaillimh	National University of Ireland, Galway	01/10/2005
Údaráis Áitiúla Dhún na nGall	Donegal Local Authorities	01/10/2005 01/07/2010
An tSeirbhís um Cheapacháin Phoiblí	Public Appointments Service	03/10/2005
An Roinn Oideachais & Scileanna	Department of Education & Skills	01/12/2005
An Roinn Airgeadais	Department of Finance	01/02/2006
Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath	Dublin City University	03/04/2006
Seirbhís Oideachais Chontae Chiarraí	Kerry Education Service	15/05/2006 25/10/2010
An Roinn Talmhaíochta & Bia	Department of Agriculture & Food	01/06/2006
Ollscoil Luimnigh	University of Limerick	01/06/2006 29/12/2009
An Roinn Dlí & Cirt & Athchóirithe Dlí	Department of Justice & Law Reform	30/06/2006
Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath	Dublin City Council	13/07/2006
Coiste Gairmoideachais Chontae na Gaillimhe	County Galway Vocational Education Committee	01/08/2006 28/06/2010
Óglaigh na hÉireann	The Defence Forces	01/09/2006 22/12/2010
Comhairle Cathrach na Gaillimhe	Galway City Council	01/09/2006 23/12/2009
Údaráis Áitiúla na Mí	Meath Local Authorities	01/09/2006

Údaráis Áitiúla Fhine Gall	Fingal Local Authorities	01/10/2006	
An Roinn Cumarsáide, Fuinnimh & Acmhainní Náúúrtha	Department of Communications, Energy & Natural Resources	02/10/2006	
An Roinn Gnóthaí Eachtracha	Department of Foreign Affairs	01/12/2006	
Banc Ceannais na hÉireann	Central Bank of Ireland	01/12/2006	
Coláiste na hOllscoile, Corcaigh	University College Cork	01/12/2006	
Comhairle Contae Átha Cliath Theas	South Dublin County Council	20/12/2006	
Údaráis Áitiúla Mhaigh Eo	Mayo Local Authorities	22/12/2006	
Comhairle Contae Liatroma	Leitrim County Council	01/01/2007	
An Bord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil	Local Government Computer Services Board	02/01/2007	
An Roinn Cosanta	Department of Defence	26/02/2007	25/10/2010
Oifig an Choimisinéara Cosanta Sonraí	Office of the Data Protection Commissioner	01/04/2007	18/10/2010
An tÚdarás Clárúcháin Maoine	Property Registration Authority	02/04/2007	
An Foras Riaracháin	Institute of Public Administration	10/04/2007	
Coimisiún Forbartha an Iarthair	Western Development Commission	10/04/2007	
An Bord Seirbhísí Bainistíochta Rialtais Áitiúil	Local Government Management Services Board	23/04/2007	
An Roinn Iompair	Department of Transport	30/04/2007	
Coiste Gairmoideachais Chathair Chorcaí	Cork City Vocational Education Committee	30/04/2007	
Oifig na nOibreacha Poiblí	Office of Public Works	08/05/2007	
An Bord um Chúnamh Dlíthiúil	Legal Aid Board	28/05/2007	
An Roinn Coimirce Sóisialaí	Department of Social Protection	01/06/2007	
Coiste Gairmoideachais Chathair na Gaillimhe	Galway City Vocational Education Committee	01/06/2007	
Údaráis Áitiúla Thiobraid Árann Thuaidh & Comhchoiste Leabharlann Chontae Thiobraid Árann	North Tipperary Local Authorities & County Tipperary Joint Libraries Committee	01/06/2007	
Oifig an Ard-Aighne; Oifig na nDréachtóirí Parlaiminte don Rialtas; Oifig an Phríomh-Aturnae Stáit	Office of the Attorney General; Office of the Parliamentary Counsel to the Government; Chief State Solicitor's Office	20/06/2007	18/10/2010
Comhairle Contae Dhún Laoghaire-Ráth an Dúin	Dún Laoghaire-Rathdown County Council	01/07/2007	
Údaráis Áitiúla an Chláir	Clare Local Authorities	20/08/2007	
An Bord Pleanála	An Bord Pleanála	01/09/2007	
Institiúid Teicneolaíochta Leitir Ceanainn	Letterkenny Institute of Technology	26/09/2007	
Coiste Gairmoideachais Chathair Bhaile Átha Cliath	City of Dublin Vocational Education Committee	01/10/2007	15/11/2010
Údaráis Áitiúla Chorcaí	Cork Local Authorities	01/10/2007	
Comhairle Cathrach Luimnigh	Limerick City Council	01/10/2007	
Údaráis Áitiúla Ros Comáin	Roscommon Local Authorities	01/10/2007	
Údaráis Áitiúla na hIarmhí	Westmeath Local Authorities	01/10/2007	
Comhairle Cathrach Chorcaí	Cork City Council	31/10/2007	
Coláiste Oideachais Eaglais na hÉireann	Church of Ireland College of Education	01/11/2007	
An Phríomh-Oifig Staidrimh	Central Statistics Office	05/11/2007	
Údaráis Áitiúla Lú	Louth Local Authorities	20/11/2007	
Teagasc	Teagasc	01/01/2008	
An Foras Áiseanna Saothair (FÁS)	The Training and Employment Authority (FÁS)	02/01/2008	
An Crannchur Náisiúnta	The National Lottery	02/01/2008	
Comhairle Contae Luimnigh	Limerick County Council	01/02/2008	
An Coimisiún Reifrinn	The Referendum Commission	06/03/2008	

Bord Soláthair an Leictreachais	Electricity Supply Board	17/03/2008
An tÚdarás um Ard-Oideachas	Higher Education Authority	01/06/2008
Údarás Áitiúla Chontae Mhuineacháin	Monaghan Local Authorities	01/06/2008
Comhairle Cathrach Phort Láirge	Waterford City Council	01/06/2008
Leabharlann Chester Beatty	Chester Beatty Library	15/06/2008
Údarás Áitiúla an Longfoirt	Longford Local Authorities	01/07/2008
An Bord um Fhaisnéis do Shaoránaigh	Citizens Information Board	07/07/2008
Oifig an Stiúrthóra um Fhorfheidhmiú Corparáideach	Office of the Director of Corporate Enforcement	14/07/2008
Údarás Áitiúla Chontae Chill Dara	Kildare Local Authorities	08/09/2008
Coiste Gairmoideachais Chontae Átha Cliath	County Dublin Vocational Education Committee	01/10/2008
Údarás Áitiúla Cheatharlach	Carlow Local Authorities	01/10/2008
Oifig an Ard-Reachtair Cuntas & Ciste	Office of the Comptroller & Auditor General	19/01/2009
Coiste Gairmoideachais Chontae Chorcaí	County Cork Vocational Education Committee	01/02/2009
An Binse Comhionannais	The Equality Tribunal	01/02/2009
Gailearaí Náisiúnta na hÉireann	National Gallery of Ireland	01/03/2009
Bord Scannán na hÉireann	Irish Film Board	27/04/2009
An Garda Síochána	An Garda Síochána	28/05/2009
Údarás Áitiúla Chill Mhantáin	Wicklow Local Authorities	25/05/2009
An Oifig um Chlárú Cuideachtaí & Clárlann na gCara-Chumann	Companies Registration Office & Registry of Friendly Societies	26/05/2009
Coiste Gairmoideachais Chontae an Chláir	County Clare Vocational Education Committee	01/07/2009
Foras na Mara	Marine Institute	06/07/2009
Údarás Áitiúla Chontae an Chabháin	Cavan Local Authorities	20/07/2009
Comhairlí Contae & Cathrach Chill Chainnigh	Kilkenny County & City Councils	10/08/2009
Údarás Áitiúla Chontae Laoise	Laois Local Authorities	01/12/2009
An Roinn Sláinte & Leanaí	Department of Health & Children	15/12/2009
Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath	Trinity College Dublin	01/01/2010
Údarás Áitiúla Loch Garman	Wexford Local Authorities	11/01/2010
Údarás Áitiúla Shligigh	Sligo Local Authorities	28/07/2010
Institiúid Teicneolaíochta Thrá Lí	Institute of Technology Tralee	18/10/2010
Institiúid Teicneolaíochta Dhún Dealgan	Dundalk Institute of Technology	18/10/2010
An Roinn Fiontar, Trádála agus Nuálaíochta	Department of Enterprise, Trade & Innovation	25/10/2010

Dréachtscéimeanna le daingniú / Draft Schemes to be confirmed

An dara Scéim / Second Scheme

Ainm an Chomhlachta Phoiblí	Name of Public Body	Dáta a d'Éag* Date Expired*	Tréimhse (míonna) ón Dáta Éaga / Period (months) from Date Expired
Oifig an Uachtaráin	Office of the President	27/04/2008	32
Oifig an Ombudsman & Oifig an Choimisinéara Faisnéise	Office of the Ombudsman & Office of the Information Commissioner	30/06/2008	30
An Chomhairle Ealaíon	The Arts Council	30/06/2008	30
An tSeirbhís Chúirteanna	The Courts Service	30/08/2008	29
Údarás Áitiúla Chontae Phort Láirge	County Waterford Local Authorities	31/07/2008	29
Údarás Áitiúla Chontae na Gaillimhe	County Galway Local Authorities	22/08/2008	28
Ollscoil na hÉireann, Má Nuad	National University of Ireland, Maynooth	18/09/2008	27
Institiúid Teicneolaíochta na Gaillimhe-Maigh Eo	Galway-Mayo Institute of Technology	27/09/2008	27
Oifig na gCoimisinéirí Ioncaim	Office of the Revenue Commissioners	30/09/2008	27
Ollscoil na hÉireann, Gaillimh	National University of Ireland, Galway	30/09/2008	27
An tSeirbhís um Cheapacháin Phoiblí	Public Appointments Service	02/10/2008	27
An Roinn Oideachais & Scileanna	Department of Education & Skills	30/11/2008	25
An Roinn Airgeadais	Department of Finance	31/01/2009	23
Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath	Dublin City University	02/04/2009	21
An Roinn Talmhaíochta, Iascaigh & Bia	Department of Agriculture, Fisheries & Food	31/05/2009	19
An Roinn Dlí & Cirt & Athchóirithe Dlí	Department of Justice & Law Reform	29/06/2009	18
Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath	Dublin City Council	12/07/2009	18
Údarás Áitiúla na Mí	Meath Local Authorities	31/08/2009	16
Údarás Áitiúla Fhine Gall	Fingal Local Authorities	30/09/2009	15
An Roinn Cumarsáide, Fuinnimh & Acmhainní Nádirtha	Department of Communications, Energy & Natural Resources	01/10/2009	15
Banc Ceannais na hÉireann	Central Bank of Ireland	30/11/2009	13
An Roinn Gnóthaí Eachtracha	Department of Foreign Affairs	30/11/2009	13
Ollscoil na hÉireann, Corcaigh	University College Cork	30/11/2009	13
Comhairle Contae Bhaile Átha Cliath Theas	South Dublin County Council	19/12/2009	12
Údarás Áitiúla Mhaigh Eo	Mayo Local Authorities	21/12/2009	12
Comhairle Contae Liatroma	Leitrim County Council	31/12/2009	12
An Bord Seirbhísí Ríomhaire Rialtais Áitiúil	Local Government Computer Services Board	01/01/2010	12
An tÚdarás Clárúcháin Maoine	Property Registration Authority	01/04/2010	9

An Foras Riaracháin	Institute of Public Administration	09/04/2010	9
Coimisiún Forbartha an Iarthair	Western Development Commission	09/04/2010	9
An Bord Seirbhísí Bainistíochta Rialtais Áitiúil	Local Government Management Services Board	22/04/2010	8
An Roinn Iompair	Department of Transport	29/04/2010	8
Coiste Gairmoideachais Chathair Chorcaí	Cork City Vocational Education Committee	29/04/2010	8
Oifig na nOibreacha Poiblí	Office of Public Works	07/05/2010	8
An Bord um Chúnamh Dlíthiúil	Legal Aid Board	27/05/2010	7
An Roinn Coimirce Sóisialaí	Department of Social Protection	31/05/2010	7
Coiste Gairmoideachais Chathair na Gaillimhe	Galway City Vocational Education Committee	31/05/2010	7
Údarás Áitiúla Thiobraid Árann Thuaidh & Comhchoiste Leabharlann Chontae Thiobraid Árann	North Tipperary Local Authorities & County Tipperary Joint Libraries Committee	31/05/2010	7
Comhairle Contae Dhún Laoghaire-Ráth an Dúin	Dún Laoghaire-Rathdown County Council	30/06/2010	6
Údarás Áitiúla an Chláir	Clare Local Authorities	19/08/2010	4
An Bord Pleanála	An Bord Pleanála	31/08/2010	4
Institiúid Teicneolaíochta Leitir Ceanainn	Letterkenny Institute of Technology	25/09/2010	3
Údarás Áitiúla Chorcaí	Cork Local Authorities	30/09/2010	3
Comhairle Cathrach Luimnigh	Limerick City Council	30/09/2010	3
Údarás Áitiúla Ros Comáin	Roscommon Local Authorities	30/09/2010	3
Údarás Áitiúla na hIarmhí	Westmeath Local Authorities	30/09/2010	3
Comhairle Cathrach Chorcaí	Cork City Council	30/10/2010	2
Coláiste Oideachais Eaglais na hÉireann	Church of Ireland College of Education	31/10/2010	2
An Phríomh-Oifig Staidrimh	Central Statistics Office	04/11/2010	2
Údarás Áitiúla Lú	Louth Local Authorities	19/11/2010	1
Teagasc	Teagasc	31/12/2010	0
An Foras Áiseanna Saothair (FÁS)	The Training and Employment Authority (FÁS)	-	0
An Crannchur Náisiúnta	The National Lottery	-	0
Comhairle Contae Luimnigh	Limerick County Council	-	0

* Nuair a théann scéim “in éag” (fo-alt 15(1) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla), fanann forálacha na scéime i bhfeidhm go dtí go ndaingnítear scéim nua (fo-alt 14(3) den Acht).

* When a scheme “expires” (subsection 15(1) of the Official Languages Act), the scheme’s provisions remain in force until a new scheme has been confirmed (subsection 14(3) of the Act).

Dréachtscéimeanna le daingniú / Draft Schemes to be confirmed

An Chéad Scéim / First Scheme

Ainm an Chomhlachta Phoiblí	Name of Public Body	Dáta an Fhógra / Date Notice Issued	Tréimhse ó Dháta an Fhógra (míonna) / Period Elapsed from Date of Notice (months)
Údarás Áitiúla Thiobraid Árann Theas	South Tipperary Local Authorities	30/07/2006	53
An Ceoláras Náisiúnta	National Concert Hall	21/09/2006	51
Amharclann na Mainistreach (An Chuideachta Amharclann Náisiúnta Teoranta)	Abbey Theatre (National Theatre Society Ltd.)	21/09/2006	51
An tÚdarás Comhionannais	Equality Authority	21/09/2006	51
An Coimisiún um Scrúduithe Stáit	State Examinations Commission	21/09/2006	51
Institiúid Teicneolaíochta Thamhlachta	Institute of Technology, Tallaght	21/09/2006	51
Leabharlann Náisiúnta na hÉireann	National Library of Ireland	27/09/2006	51
Ard-Mhúsaem na hÉireann	National Museum of Ireland	27/09/2006	51
Suirbhéireacht Ordanáis Éireann	Ordnance Survey Ireland	27/09/2006	51
An Chomhairle Oidhreachta	Heritage Council	27/09/2006	51
Údarás Áitiúla Uíbh Fhailí	Offaly Local Authorities	10/06/2007	51
Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte	The Health Service Executive	10/06/2007	51
An Post	An Post	10/02/2009	23
Coláiste na hOllscoile, Baile Átha Cliath	University College Dublin	10/02/2009	23
Institiúid Teicneolaíochta Chorcaí	Institute of Technology, Cork	10/02/2009	23
Institiúid Teicneolaíochta Bhaile Átha Cliath	Institute of Technology, Dublin	10/02/2009	23
Oifig Thithe an Oireachtais	Office of the Houses of the Oireachtas	11/09/2009	16
Institiúid Teicneolaíochta Shligigh	Institute of Technology, Sligo	05/10/2009	15
Institiúid Teicneolaíochta Bhaile Átha Luain	Institute of Technology, Athlone	05/10/2009	15
Institiúid Teicneolaíochta Phort Láirge	Institute of Technology, Waterford	05/10/2009	15
Coiste Gairmoideachais Chontae Chill Dara	County Kildare Vocational Education Committee	05/10/2009	15
Coiste Gairmoideachais Chontae Chill Mhantáin	County Wicklow Vocational Education Committee	05/10/2009	15
Coiste Gairmoideachais Chontae na Mí	County Meath Vocational Education Committee	05/10/2009	15
Coiste Gairmoideachais Chontae Mhaigh Eo	County Mayo Vocational Education Committee	05/10/2009	15
Raidió Teilifís Éireann	Raidió Teilifís Éireann	05/10/2009	15
An tÚdarás um Bóithre Náisiúnta	National Roads Authority	05/10/2009	15

GEARÁIN

Tháinig méadú beag le linn na bliana 2010 ar líon na gcásanna nua – 700 ar fad – a cuireadh faoi mo bhráid inar chreid daoine den phobal go raibh cúis ghearáin acu de bharr deacrachta nó faidhbe i dtaca le seirbhís a fháil trí Ghaeilge ón státchóras.

Mar a rinneadh sna blianta roimhe seo, fuarthas comhréiteach ar chuid mhór de na gearáin sin tríd an gcóras neamhfhoirmiúil réitithe gearán a fheidhmíonn m’Oifig nó trí chomhairle a chur ar fáil do ghearánaithe. Tá achoimre ar na cásanna nár réitíodh ar an mbealach sin sa chéad chaibidil eile den Tuarascáil seo dar teideal “Imscrúduithe”. Tháinig laghdú go 11 ar líon na n-imscrúduithe a rinneadh le linn na bliana. Bheadh súil gurb é an dea-chaidreamh atá cothaithe ag m’Oifig leis na comhlachtaí poiblí agus éifeacht an chórais neamhfhoirmiúil réitithe gearán is cúis leis sin. Go deimhin, is féidir a rá nárbh iad na cásanna ba chasta ná ba thromchúisí ar theastaigh imscrúdú lena réiteach ach gur mhínice a d’éirigh leis an gcóras neamhfhoirmiúil réitithe gearán dul i ngleic leo sin go sásúil.

Is ceart a rá nár bhain na gearáin ar fad chun na hOifige le linn na bliana le sárú ar dhualgais reachtúla faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 agus, mar a bhí amhlaidh i mblianta eile, gur bhain cuid díobh le deacrachtaí agus fadhbanna níos ginearálta a bhain le gnó a dhéanamh trí Ghaeilge le heagraíochtaí stáit.

I measc na nithe a ndearnadh gearán fúthu, bhain an chuid ba líonmhaire díobh (23%) le cur i bhfeidhm gealltanais a thug comhlachtaí poiblí faoi scéimeanna reachtúla teanga a aontaíodh faoi alt 11 den Acht. Bhí ardú ó 18% go dtí 22.5% ar chéatadán na ngearán a bhain le húsáid na Gaeilge ar chomharthaíocht agus ar stáiseanóireacht comhlachtaí poiblí, i gcomhréir leis na Rialacháin faoi fho-alt 9(1) den Acht. Bhí ísliú ar chéatadán na ngearán a bhain le sárú ar fhorálacha d’achtacháin eile a bhaineann le stádas nó le húsáid na Gaeilge, ó 9% go 4%. Ar ndóigh, baineann na gearáin maidir le húsáid na Gaeilge ar chomharthaí tráchta leis an réimse seo chomh maith, ach léirítear an figiúr sin go hiondúil mar fhigiúr neamhspleách, mar atá thíos.

Bhí ísliú beag, go dtí 9%, in 2010 ar chéatadán na ngearán maidir le deacrachtaí a bhain le hainm agus seoladh i nGaeilge. Bhain siadsan le hainmneacha agus seoltaí a bheith litrithe go míchruinn i nGaeilge, nó litrithe i mBéarla, nó le córas ríomhaireachta gan a bheith in oiriúint don síneadh fada. Tháinig titim athuair ar chéatadán na ngearán i dtaca le freagraí i mBéarla ar chomhfhreagras i nGaeilge, ó 9% in 2009 go dtí 5% in 2010. Bhí méid áirithe gearán ann chomh maith a bhain le bileoga nó ciorcláin i mBéarla amháin (3%) agus le logainmneacha Gaeltachta (2%).

Bhain 17% de na gearáin le húsáid na Gaeilge ar chomharthaí tráchta – ardú suntasach ar líon na bliana seo caite. Ní miste a lua nach bhfuil úsáid na Gaeilge ar chomharthaí tráchta san áireamh faoi na Rialacháin faoi fho-alt 9(1) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla. Tá forálacha reachtúla eile ann, faoin *Lámhleabhar do Chomharthaí Tráchta*, a leagann dualgais ar na húdaráis bhóithre i leith úsáid na Gaeilge ar chomharthaí tráchta.

Is le linn na bliana 2009 a soiléiríodh go bhfuil údarás ag m’Oifig déileáil go hoifigiúil le gearáin maidir le húsáid na Gaeilge ar chomharthaí tráchta faoi fho-alt 21(f) den Acht – fo-alt a bhaineann le forálacha d’achtacháin maidir le stádas nó le

húsáid teanga oifigiúla. Chuir m’Oifig foirm ghearáin ar leith i dtoll a chéile i rith na bliana sin le dul i ngleic le gearáin sa réimse sin agus is cosúil go bhfuil a thionchar sin le feiceáil ar staitisticí na bliana 2010.

Cuireadh bileog eolais le chéile le linn na bliana reatha le léargas a thabhairt do chomhlachtaí poiblí agus don phobal ar chóras gearán agus imscrúduithe na hOifige.

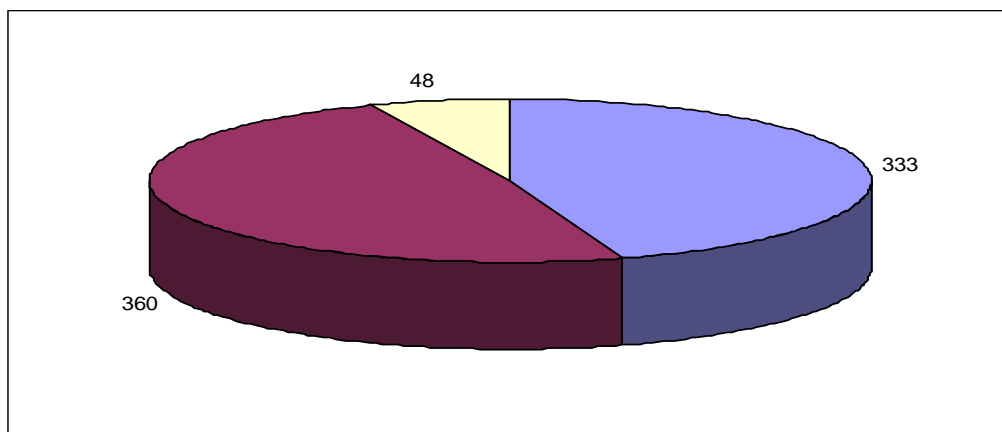
Ó thaobh na tíreolaíochta de, is ó Chontae Bhaile Átha Cliath is mó a tháinig na gearáin i mbliana arís, is é sin 41% de na gearáin. Tháinig líon suntasach gearán freisin ó Chontae an Chláir (9.5%), Contae na Gaillimhe (9%), Contae Chiarraí (6%), Contae Dhún na nGall(4%), Contae Chorcaí(4%) agus Contae Maigh Eo (3%). Ón nGaeltacht a tháinig 18% de na gearáin agus tháinig an 82% eile ó cheantair lasmuigh den Ghaeltacht.

GEARÁIN: DEACRACHTAÍ AGUS FADHBANNA – STAITISTICÍ

Gearáin le linn 2010

Gearáin nua 2010	700
Gearáin tugtha ar aghaidh ó 2009	<u>41</u>
Móriomlán na ngearán – fadhbanna agus deacrachtaí	741

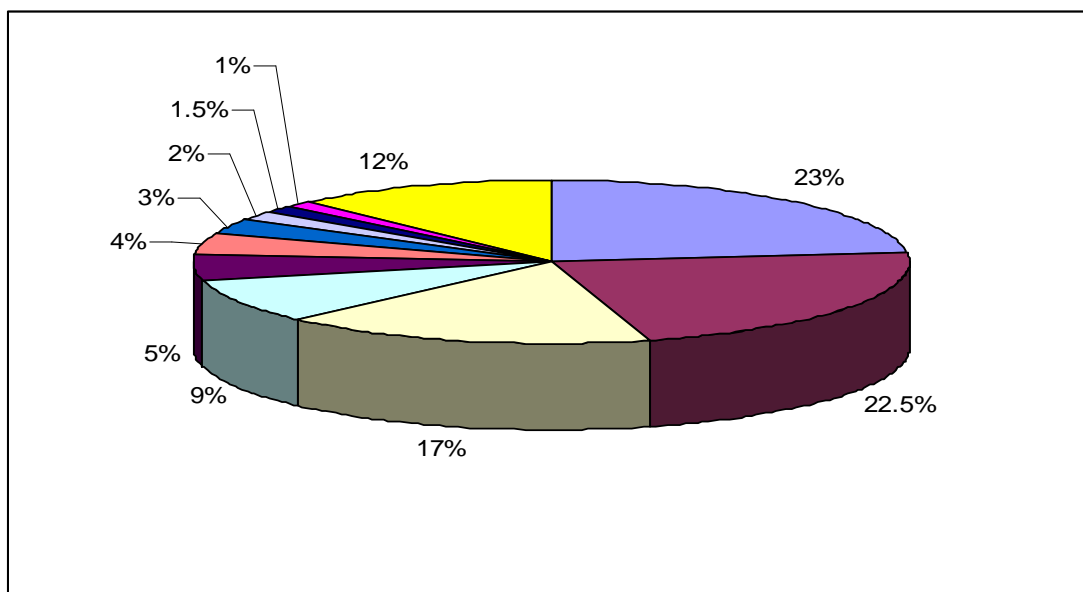
	2009	2010
Comhairle tugtha maidir le gearáin	409	333
Gearáin fiosraithe agus críochnaithe	255	360
Gearáin oscailte ag deireadh na bliana	41	48

Tá anailís ar na cásanna éagsúla sna staitisticí agus sna léaráidí seo a leanas:

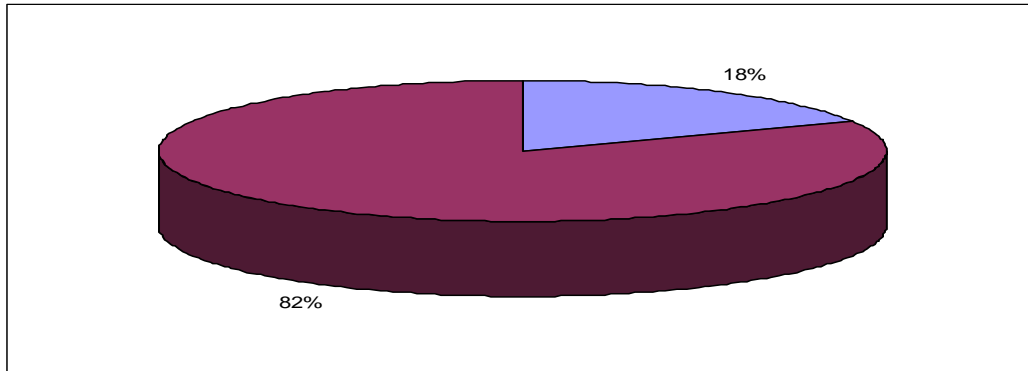
Céatadán na ngearán de réir cineáil

	2009	2010
Foráil de scéim teanga (san áireamh: cártaí aitheantais, suíomh gréasáin agus foirmeacha)	28%	23%
Easpa Gaeilge ar chomharthaíocht & stáiseanóireacht	18%	22.5%
Easpa Gaeilge ar chomharthaí bóthair	3%	17%
Fadhb le hainm agus/nó seoladh i nGaeilge	10%	9%
Freagraí i mBéarla ar chumarsáid i nGaeilge	9%	5%
Achtacháin eile a bhaineann le stádas nó le húsáid na Gaeilge	9%	4%
Bileoga nó ciorcláin i mBéarla amháin	8%	3%
Alt 32/33 – Logainmneacha Gaeltachta		2%
2%		
Foilseacháin i mBéarla amháin	2%	1.5%
Alt 8 – Na cúirteanna/Riaradh an cheartais	1%	1%
Eile (cúiseanna aonair)	10%	12%
IOMLÁN	100%	100%

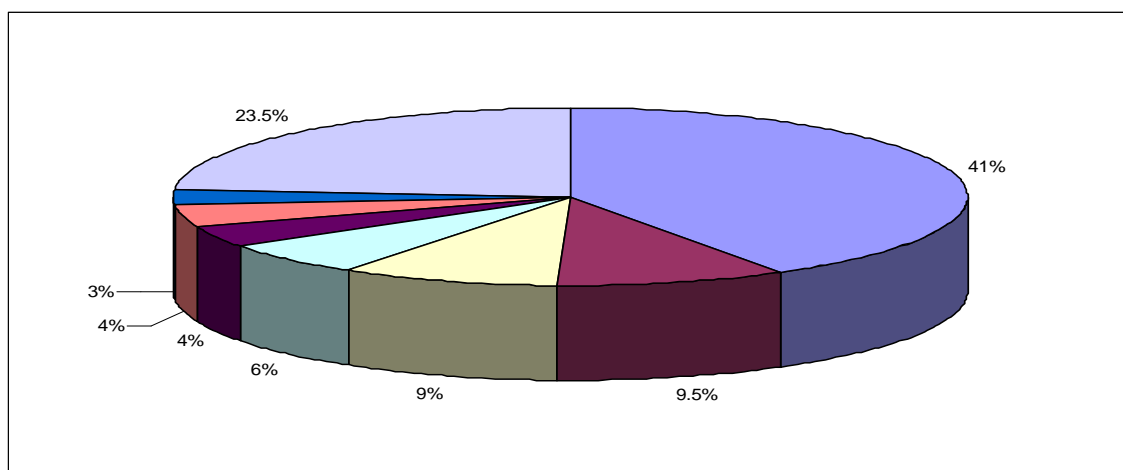
Gearáin: An Ghaeltacht agus lasmuigh den Ghaeltacht

	2009	2010
An Ghaeltacht	24%	18%
Lasmuigh den Ghaeltacht	76%	82%
IOMLÁN	100%	100%

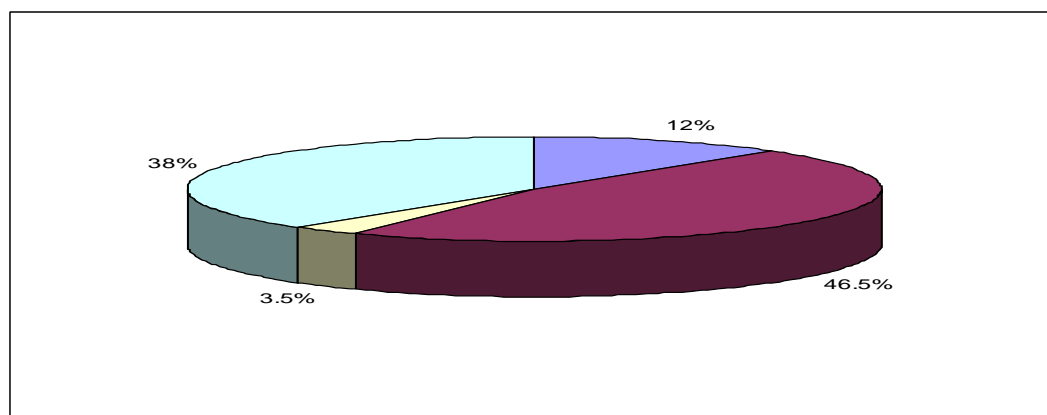
Gearáin de réir contae

	2009	2010
Baile Átha Cliath	38%	41%
An Clár	7%	9.5%
Gaillimh	16%	9%
Ciarraí	4%	6%
Dún na nGall	4%	4%
Corcaigh	3%	4%
Maigh Eo	1%	3%
Eile	27%	23.5%
IOMLÁN	100%	100%

Gearáin de réir cineál comhlachta phoiblí

	2009	2010
Ranna & oifigí rialtais	23%	12%
Údaráis áitiúla	36%	46.5%
Údaráis sláinte	11%	3.5%
Eagraíochtaí eile stáit	30%	38%
IOMLÁN	100%	100%

IMSCRÚDITHE

Is é atá i gceist le himscrúdú ná fiosrúchán oifigiúil a sheoltar ar bhonn foirmiúil, reachtúil de réir na bhforálacha atá in Acht na dTeangacha Oifigiúla. Tá an t-údarás agus na cumhachtaí cuí chuige seo tugtha dom mar Choimisinéir Teanga faoin Acht; baineann sé seo le cásanna inar dóigh liom gur theip ar chomhlachtaí poiblí a ndualgais reachtúla a chomhlíonadh faoin Acht, agus baineann sé fosta le haon achtacháin eile a bhaineann le stádas nó le húsáid na Gaeilge.

Is féidir imscrúdú a dhéanamh a bheadh bunaithe ar ghearán ó aon duine, ar iarratas ón Aire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta, nó ar mo thionscnamh féin.

Is próiseas foirmiúil é an córas imscrúdaithe a thógann cuid mhaith ama agus acmhainní ar an gcomhlacht poiblí atá i gceist agus ar m'Oifig. Dá bhrí sin, is iondúil go ndéantar iarracht an gearán a réiteach ar dtús trí chóras neamhfhoirmiúil réitithe gearán na hOifige.

Tá dualgas reachtúil ar chomhlachtaí poiblí agus ar dhaoine ar leith ar oifigigh de chuid comhlachtaí poiblí iad comhoibriú leis an imscrúdú agus faisnéis nó taifid dá gcuid a bhaineann le hábhar an imscrúdaithe a thabhairt dom. Is iondúil go n-iarrtar tuairisc i scríbhinn maidir leis an ábhar ar an gcomhlacht poiblí chomh maith. Má iarraim ar aon duine ar leith teacht i mo láthair le faisnéis ó bhéal a thabhairt, tá an duine sin i dteideal na ndíolúintí agus na bpríbhleáidí céanna is atá ag finn é os comhair na hArd-Chúirte.

Forálann an tAcht d'fhíneáil nach mó ná €2,000 agus nó príosúnacht ar feadh téarma nach faide ná 6 mhí a ghearradh ar dhuine a chiontófaí i gcúirt as diúltú comhoibriú le himscrúdú, as loiceadh ina d(h)ualgas comhoibriú le himscrúdú nó as bac a chur le hobair imscrúdaithe.

Is féidir imscrúdú a sheoladh i gcásanna ina líomhnaítear gur theip ar chomhlacht poiblí a dhualgais reachtúla a chomhlíonadh i dtaca le:

- Forálacha díreacha an Achta;
- Rialacháin atá déanta faoin Acht;
- Scéim teanga atá daingnithe faoin Acht;
- Aon fhoráil d'aon achtachán eile a bhaineann le stádas nó le húsáid na Gaeilge.

Ciallaíonn “achtachán” reacht nó ionstraim arna déanamh faoi chumhacht a thugtar le reacht.

Tá dualgas reachtúil orm faoin Acht tuarascáil a eisiúint chuig na páirtithe cuí i gcás ina seolaim imscrúdú. Bíonn mo chinneadh i leith an ghearáin agus na moltaí cuí sa tuarascáil sin. Is féidir achomharc a dhéanamh chuig an Ard-Chúirt ar phonc dlí i gcoinne an chinnidh laistigh de cheithre seachtaine.

Seoladh 11 imscrúdú nua le linn 2010. Bhí imscrúdú neamhchríochnaithe amháin ann a tugadh ar aghaidh ó 2009. Mar sin, bhí 12 imscrúdú idir lámha le linn na bliana 2010 agus bhí ceann amháin acu sin nár críochnaíodh faoi dheireadh na bliana. Dá bhrí sin, tá achoimre ar 11 imscrúdú sa Tuarascáil seo.

Líon na nImscrúduithe	2009	2010
Tugtha ar aghaidh ón mbliain roimhe	2	1
Imscrúduithe seolta	<u>17</u>	<u>11</u>
Iomlán idir lámha	19	12
Tugtha ar aghaidh go dtí an chéad bhliain eile	<u>1</u>	<u>1</u>
Iomlán críochnaithe / scortha	18	11

Is ceart a thuiscint go soiléir nach bhfuil sna hachóimrí seo ar na himscrúduithe ach cuntais ghairide ar chásanna a bhí, in amanna, casta agus teicniúil agus a bhí bunaithe go minic ar argóintí dlíthiúla agus praiticiúla. Achoimrí atá iontu ar na tuarascálacha oifigiúla a eisíodh i nGaeilge faoi réir alt 26 den Acht chuig na páirtithe cuí de thoradh na n-imscrúduithe.

Is sna tuarascálacha oifigiúla sin, agus iontu sin amháin, atá na tuairiscí údarásacha ar na himscrúduithe.

ACHOIMRÍ AR IMSCRÚDITHE 2010

Comhairle Contae an Chláir

Léirigh imscrúdú gur sháraigh Comhairle Contae an Chláir an dualgas reachtúil teanga atá daingnithe i bhfo-alt 10(a) d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 nuair a d'fhoilsigh sí Dréachtphlean Forbartha Contae an Chláir 2011-2017 trí Bhéarla amháin agus go ndearna an Chomhairle an sárú reachtúil sin d'ainneoin í a bheith ar an eolas go hiomlán nach gcomhlíonfadh a raibh beartaithe aici na dualgais a bhí daingnithe le dlí ag an Oireachtas.

Seoladh an t-imscrúdú seo de thoradh dhá ghearán i mí Feabhra 2010 a thug le fios nach raibh fáil ar leagan Gaeilge de Dhréachtphlean Forbartha Chomhairle Contae an Chláir 2011-2017, cé go raibh an leagan Béarla foilsithe.

Tá dualgas ar chomhlachtaí poiblí croídhociméid áirithe a fhoilsiú go comhuaineach i nGaeilge agus i mBéarla, ar a n-áirítear doiciméid ina leagtar amach tograí beartais phoiblí. Tá foráil ar leith déanta sna rialacháin chuí (I.R. Uimh. 32 de 2004) maidir le foilsiú dréachtphleananna forbartha na n-údarás áitiúil go comhuaineach i nGaeilge agus i mBéarla.

Ba léir gur thuig an Chomhairle an dualgas a bhí uirthi nuair a scríobh sí chuig Oifig an Choimisinéara Teanga ar an 4 Samhain 2009 ag tabhairt le fios nach mbeadh sí ag foilsiú leagan Gaeilge den Dréachtphlean de bharr ganntanas acmhainní. Thug an Coimisinéir Teanga foláireamh soiléir don Chomhairle i bhfreagra ar an litir sin nach bhféadfadh sé glacadh lena leithéid agus go mbeadh imscrúdú i gceist dá leanfaí leis an gcur chuige sin. Go deimhin, bhí tagairt i nuachtán náisiúnta ar an 15 Deireadh Fómhair 2009 do ráiteas ó fheidhmeannach ainmnithe de chuid na Comhairle inar dúradh:

“The office of An Coimisinéir Teanga has confirmed to the council that all documents which set out public policy proposals should be available to the public in both Irish and English. This would include both the draft and final versions of all area plans and the county development plan.”

Thug an Chomhairle le fios ina céad fhreagra don imscrúdú gur go himmheánach ar fad beagnach a táirgeadh an Dréachtphlean Forbartha Contae mar gur measadh gurb í sin an tslí ab éifeachtaí ó thaobh costais de. Tugadh le tuiscint i dtús aimsire don imscrúdú gur faoi bhun €53,000 an buiséad iomlán abheadh le caitheamh ar ullmhú an Dréachtphlean i mBéarla amháin.

Níos déanaí, áfach, de thoradh ceisteanna ón bhfoireann imscrúdaithe, tugadh léargas úrnua ar an gcostas measta a bhain le hullmhú an Dréachtphlean Forbartha i mBéarla. Shoiléirigh an Chomhairle go mbeadh ollchostas measta €361,868 ar ullmhú an Dréachtphlean agus gur €10,112 den tsuim sin a bheadh le caitheamh ar an aistriúchán go Gaeilge.

Dhearbhaigh an Chomhairle go rabhthas ag obair go leanúnach ar an Dréachtphlean ó mhí Feabhra 2009 ach, lasmuigh de réamh-iarratas ar mheastachán ginearálta don obair aistriúcháin, nár lorgaíodh tairiscintí críochnúla don aistriúchán go Gaeilge go

dtí Nollaig na bliana sin. Thug an Chomhairle le fios go mbeadh an leagan Gaeilge ar fáil faoin 4 Bealtaine 2010.

Ó am go chéile, luaitear easpa éilimh ar sholáthar seirbhísí agus ábhar trí Ghaeilge. Níor chreid an t-imscrúdú go bhféadfaí aon tomhas macánta a dhéanamh ar éileamh mura raibh an t-ábhar ar fáil go comhuaineach agus ar comhchaighdeán sa dá theanga oifigiúla. Níor leor a rá nár díoladh cóipeanna i nGaeilge de dhoiciméid ar chostas €50 an ceann roimhe sin mar chruthú ar easpa éilimhgan a thabhairt le fios go raibh na doiciméid chéanna ar fáil saor in aisce i nGaeilge agus i mBéarla ar an suíomh gréasáin.

Chonacthas don imscrúdú go raibh an sárú ar dhualgais reachtúla teanga sa chás seo ar cheann de na sáruithe is suntasaí agus is tromchúisí a rinneadh ar aon fhoráil d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 ó d'achtaigh Tithe an Oireachtais an reachtaíocht agus ó shínigh Uachtarán na hÉireann ina dhlí é.

Bhí cúis shimplí amháin leis seo: ba go lánfheasach a cinneadh neamhaird a thabhairt ar dhualgais reachtúla a bhí daingnithe le dlí ag an Oireachtas. B'ionann agus masla do chearta bhail an Oireachtais dlí na tíre a achtú é cinneadh a ghlacadh d'aon turas nach gclóifí leis an dlí sin. Ní raibh de leithscéal sa chás seo nár tuigeadh na dualgais a bhí i gceist mar gur cuireadh comhairle shoiléir i scríbhinn ar fáil roimh ré don Chomhairle Contae a chuir fainic láidir uirthi faoin ábhar seo.

Is próiseas reachtúil é ullmhú dréachtphlean forbartha, agus éilítear leis an reachtaíocht go bhfoilseofaí an dréachtphlean go comhuaineach i ngach ceann de na teangacha oifigiúla, Gaeilge agus Béarla, agus é sin *“d'ainneoin aon achtachán eile...”*

Níorbh fhéidir cás a dhéanamh gur leanadh den phróiseas reachtúil ina iomláine sa chás seo agus, dá bhrí sin, níor chreid an t-imscrúdú gurbh fhéidir barántais a thabhairt faoi bhailíocht an Dréachtphlean, a raibh costas sa bhreis ar an tríú cuid de mhilliún luaite leis.

Chuir an Chomhairle leagan Gaeilge den Dréachtphlean ar fáil le linn an imscrúdaithe ag tráth a raibh sé rómhall lena dualgais reachtúla a chomhlíonadh go cuí agus tráth ar lú an tairbhe a bhí ann d'aon chuid den phobal a mbeadh an Ghaeilge ina rogha teanga acu.

Bhí an caiteachas a bhí le déanamh ar sholáthar an leagain Ghaeilge íseal go maith (2.7%) i gcomhthéacs fhíorbhúisíad iomlán an tionscnaimh. Ach níorbh é an fíorfhigiúr sin de bheagán le cois €10,000 a luadhmar chostas ar an leagan Gaeilge i dtuairisc i nuachtán le linn don phróiseas imscrúdaithe a bheith ar siúl ach costas gan bhunús €36,000; níor tagraíodh sa tuairisc sin do chostas de bhreis agus aon tríú milliún euro a bheith ar ullmhú an Dréachtphlean i mBéarla.

Níor shábháil an Chomhairle aon cent airgid ar an gcaiteachas sin trí thabhairt faoi sholáthar an leagain Ghaeilge ar an mbealach a rinneadh. Ach d'fhág sí í féin sa riocht go bhfuil Dréachtphlean aici nach féidir léi a bheith iomlán cinnte faoina bhailíocht de bharr faillí d'aon turas ina cur chuige agus de bharr nár cloíodh le dualgais reachtúla atá daingnithe i ndlí ag an Oireachtas.

Imscrúdú seolta: 24 Feabhra 2010

Tuarascáil eisithe: 01 Iúil 2010

An Roinn Oideachais agus Scileanna

Léirigh imscrúdú gur sháraigh an Roinn Oideachais agus Scileanna foráil den Acht Oideachais 1998 trí sholáthar a dhéanamh i mBéarla amháin ar na suíomhanna gréasáin www.scoilnet.ie, www.webwise.ie, www.juniorsscience.ie, www.slss.ie agus www.thinkb4uclick.ie.

Leagann an tAcht Oideachais [fo-alt 7(2)(d)] dualgas ar an Aire Oideachais agus Scileanna “seirbhísí taca” áirithe a sholáthar trí Ghaeilge do scoileanna aitheanta a chuireann teagasc trí Ghaeilge ar fáil agus d’aon scoil aitheanta eile a iarrann soláthar den sórt sin.

Rinneadh cúig cinn de ghearáin chuig Oifig an Choimisinéara Teanga maidir leis na suíomhanna gréasáin agus le hábhair ghaolmhara (nuachtlitir, agus seimineár eolais) a bheith á dtairiscint go príomha i mBéarla.

Ba é seasamh na Roinne san imscrúdú nár ghlac sí leis go leagann fo-alt 7(2)(d) den Acht Oideachais dualgas ar an Aire gach aon seirbhís taca a sholáthar trí Ghaeilge: *“Is ceadaithe don Aire teacht ar thuairim réasúnta maidir leis na seirbhísí taca a ba chóir a sholáthar trí Ghaeilge, i bhfianaise forálacha Alt 6 agus 7 den Acht,”* a dúirt an Roinn.

Bhí a macasamhail d’argóint déanta ag an Roinn in imscrúduithe eile a rinneadh roimhe sin agus bhí léirmhíniú déanta ag an gCoimisinéir Teanga sna cásanna sin ar a raibh i gceist leis an bhforáil reachtúil i bhfo-alt 7(2)(d) den Acht. Tá fáil ar achoimrí ar na himscrúduithe thuasluaite sna tuarascálacha bliantúla atá foilsithe ag an Oifig seo ó 2007.

Dúirt an Roinn sa chás seo:

“Is feidhm (seachas dualgas) de chuid an Aire é seirbhísí taca a sholáthar. I dtaca leis sin tarlóidh sé go dosheachanta go mbeidh líon éileamh á ndéanamh ar an Aire agus iad in iomaíocht lena chéile. Is gnó don Aire, agus don Aire amháin é, na héilimh iomaitheacha sin a thabhairt chun réitigh agus a chinneadh céard iad na seirbhísí oideachasúla agus taca a sholáthrófar. Níl aon dul as ag an Aire sa chás seo ach rogha a dhéanamh.”

Chonacthas don imscrúdú gur cinnte go raibh discríd ag an Aire maidir le cinntí faoi sholáthar seirbhísí taca go ginearálta faoi fho-ailt 7(1)(a) agus 7(2)(a) agus de réir na n-acmhainní atá ar fáil (fo-alt 7(4)(a)(i)).

Chonacthas don imscrúdú, áfach, má chinneann an tAire seirbhísí taca áirithe a sholáthar faoi na hailt sin, nach bhfuil an dara rogha ag an Aire ach na seirbhísí taca céanna sin a sholáthar trí Ghaeilge faoi fho-alt 7(2)(d). Treisíonn an mhír “*agus d’aon scoil aitheanta eile a iarrann soláthar den sórt sin*” an argóint seo mar gur léir uaithi gur theastaigh ón Oireachtas go mbeadh na seirbhísí taca seo ar fáil trí Ghaeilge d’aon scoil a lorgaíonn a leithéid.

Ba mhacalla é seo ar na léirmhínte agus ar na cinntí a rinneadh sna himscrúduithe cuí roimhe seo.

Dúirt an Roinn leis an imscrúdú nár chóir cur isteach ar chinneadh ar bith de chuid an Aire i dtaca le soláthar seirbhísí taca ach amháin sa chás go mbeadh an cinneadh sin “*dírialta, guagach, neamhréasúnach nó mí-réasúnta.*”

Ní raibh amhras ar bith ar an imscrúdú ach go mbeadh sé dírialta, guagach, neamhréasúnach agus míréasúnta diúltú na seirbhísí taca a sholáthar trí Ghaeilge do scoileanna atá ag cur teagaisc ar fáil trí Ghaeilge, fad is atá na seirbhísí taca sin á gcur ar fáil gan cheist trí Bhéarla do scoileanna a chuireann teagasc ar fáil sa teanga sin.

Thagair an Roinn do cheist acmhainní. Ghlac an t-imscrúdú leis go bhfuil teorainn níos daingne le hacmhainní na Roinne anois thar mar a bhí aon uair roimhe seo. Forbraíodh cuid mhaith de na suíomhanna gréasáin agus na seirbhísí taca eile ab ábhar don imscrúdú seo, áfach, roimh an gcúlú mór eacnamaíoch atá anois ann. Soláthraíodh iad ag tráth ar chosúil flúirse airgid a bheith ar fáil, ach fós féin, ba i mBéarla amháin nó i mBéarla den chuid is mó a forbraíodh iad.

I bhfianaise argóint na Roinne i leith an chostais agus na srianta ar chaiteachas poiblí agus ar earcú foirne, ach gan dochar don dualgas iomlán a bhaineann le fo-alt 7(2)(d) den Acht Oideachais, rinne an Coimisinéir Teanga moltaí a chiallóidh go mbeadh deis ag an Roinn na costais a bhaineann le cloí leis an bhforáil reachtúil seo a roinnt thar thréimhse ama.

Mhol an Coimisinéir Teanga go mbeadh **leath** den ábhar a bhí ar fáil trí Bhéarla ar gach ceann de na suíomhanna gréasáin a bhí faoi chaibidil ar fáil trí Ghaeilge freisin **roimh dheireadh na bliana 2011** agus go mbeadh **leagan iomlán** den ábhar atá ar fáil trí Bhéarla ar fáil trí Ghaeilge freisin **roimh dheireadh na bliana 2012**. Mhol sé freisin go gcinnteodh an Roinn gach uair a chuirfear suíomh gréasáin nua ar fáil mar sheirbhís taca den chineál atá i gceist anseo, go gcuirfear leagan Gaeilge ar fáil go comhuaineach. Mhol sé, ina theannta sin, go soláthrófaí go cuí leagan Gaeilge/dátheangach d’aon nuachtlitir leictreonach a eiseofar mar sheirbhís taca agus go ndéanfaí eagrú chomh tráthúil ar sheimineáir chúí eolais mar sheirbhís taca i nGaeilge agus a dhéantar i mBéarla.

Imscrúdú seolta: 2 Meitheamh 2010

Tuarascáil eisithe: 12 Lúnasa 2010

Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath

Léirigh imscrúdú go raibh an córas treochomharthaíochta nua do choisithe a bhí á thabhairt i bhfeidhm ag Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath ag sárú dualgais reachtúil teanga mar nach raibh an téacs i nGaeilge chomh feiceálach, chomh sofheicthe ná chomh hinléite céanna leis an téacs i mBéarla. Tá an riachtanas seo daingnithe sna rialacháin reachtúla faoi fho-alt 9(1) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003.

Is de thoradh gearáin a rinneadh i mí Lúnasa 2010, inar líomhnaíodh nach raibh an córas nua ag teacht leis na rialacháin, a tugadh faoin imscrúdú seo.

D’áitigh Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath don imscrúdú go raibh sé riamh mar bhunchuspóir aici agus í i mbun na hoibre go gcinnteodh sí go mbeadh an téacs Gaeilge chomh suntasach, chomh feiceálach, agus chomh soléite leis an téacs Béarla ar gach comhartha méar eolais agus go raibh seo mar réamhchoinníoll sa socrú a rinneadh leis an lucht deartha. Ba é tuairim na Comhairle Cathrach gur éirigh léi an sprioc sin a bhaint amach.

Deimhníodh mar fhreagra ar cheisteanna ón imscrúdú nár thug an Chomhairle Cathrach nótaí foirmiúla treoireolais ar dhearadh na gcomharthaí don chuideachta deartha ach “*go raibh sraith de chruinnithe ann a réachtáladh ar nós ceardlainne.*”

Ba chosúil gur cuireadh béim ar riachtanais na rialachán teanga san idirbheartaíocht agus sna cruinnithe leis an lucht deartha. Mheas an t-imscrúdú, áfach, go raibh amhras ann ar éirigh leis na hiarrachtaí sin tuiscint iomlán a thabhairt don lucht deartha agus do na saineolaithe rochtana ar na riachtanais reachtúla teanga. Chonacthas don imscrúdú, i dtuairisc a sheol an Chomhairle Cathrach chuige ó shaineolaithe rochtana, gur dúradh “*We recognise that Gaelic must be given equal prominence with English. We suggest that this is very easily achieved by putting the Gaelic first.*”

Ó tharla go bhfuil dhá fhoráil éagsúla ann – fo-alt 7(2)(a) a threoraíonn go mbeidh an téacs i nGaeilge ann ar dtús agus fo-alt 7(2)(b) a threoraíonn go mbeidh an téacs i nGaeilge chomh feiceálach, chomh sofheicthe agus chomh hinléite céanna leis an téacs i mBéarla – chreid an t-imscrúdú nár leor amháin tús áite a thabhairt don Ghaeilge le cloí leis na rialacháin.

D’fhéadfaí an tuiscint a bhaint as eolas i dtuairisc na gcomhairleoirí sainiúla freisin nach raibh mioneolas ar chúlra reachtúil na hÉireann acu sna tagairtí a rinne siad don riachtanas a bhí ann cloí le forálacha an *Disability Discrimination Act* (DDA). Cé gur aithin an t-imscrúdú an bharrthábhacht a bhain le cinntiú go bhfreastalódh comharthaí go hiomlán agus go cuí ar dhaoine faoi mhíchumas, go háirithe daoine ar lagamharc, measadh gur i gcomhréir le reachtaíocht agus treoirlínte na hÉireann a dhéanfaí sin seachas le forálacha reachtúla ó dhlínse sheachtrach.

D’áitigh Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath go raibh an dath a roghnaíodh don téacs i nGaeilge (geal-liath) chomh feiceálach, chomh sofheicthe agus chomh hinléite leis an téacs (bán) i mBéarla.

Rinne an Coimisinéir Teanga dianscrúdú ar phictiúir de na comharthaí cuí agus ar shamplaí de na treochoimharthaí *in situ* ar Shráid an Dáma in aice le Caisleán Bhaile Átha Cliath.

Ní raibh aon amhras air ach **nach raibh** an téacs i nGaeilge chomh feiceálach, chomh sofheicthe ná chomh hinléite leis an téacs i mBéarla, agus chinn sé é sin mar fhíoras de chuid an imscrúdaithe. Sa bhreis air sin, threisigh roghnú an datha bháin do na treo-shaigheada ar na comharthaí an bhéim ar an téacs Béarla agus neartaigh sé feiceálacht agus sofheictheacht an leagain sin.

Chonacthas don imscrúdú, má bhí Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath den bharúil go raibh comhstadás ag an dá leagan, Gaeilge agus Béarla, go raibh réiteach simplí ar an gcás seo: nach bhféadfaí na dathanna a mhalartú ar a chéile, bán a bheith ar an nGaeilge agus geal-liath a bheith ar an mBéarla?

Is é an freagra a thug an Chomhairle Cathrach ar an gceist sin go gcothódh sé deacrachtaí na dathanna a mhalartú anois, gur caiteadh cuid mhaith ama ar roghnú na ndathanna, agus gur mhol saineolaí go raibh siad chomh soléite lena chéile ag daoine le lagamharc.

Bheadh moill agus costas breise de thimpeall ar €39898.00 (móide CBL ar 21%) i gceist leis na 683 comhartha a bhí ullmhaithe a leasú anois.

Cé nach raibh amhras ar bith ar an gCoimisinéir Teanga ach go raibh na treochoimharthaí seo ag teacht salach ar an bhforáil reachtúil i bhfo-alt 7(2)(b) de na Rialacháin (I.R. Uimh. 391 de 2008), bhí sé in amhras faoin mbuntáiste breise a bheadh ann don teanga san aeráid reatha eacnamaíoch dá gcaithfí an caiteachas breise seo a dhéanamh.

D'ainneoin na faillí a rinne an Chomhairle Cathrach ina cúram anseo agus gan dochar don dualgas iomlán a mheas an t-imscrúdú a bheith i gceist anseo, measadh nár leor an buntáiste don teanga a bheadh le baint anois as na comharthaí ar fad a leasú chun teacht go hiomlán agus go cuí leis an reachtaíocht. Dúradh, áfach, nár cheart don Chomhairle Cathrach aon dul amú a bheith uirthi: ní chloíonn na treochoimharthaí seo go hiomlán ná go cuí leis na forálacha reachtúla.

Moladh, dá bhrí sin, gur cheart don Chomhairle Cathrach cúram ar leith a dhéanamh de nach n-úsáideann siad an múnla seo d'aon chomharthaíocht phoiblí eile, ná nach lígeann siad d'aon eagraíocht nó údarás eile an múnla sin a chóipeáil dá n-úsáid féin gan é a bheith leasaithe go cuí le teacht leis na rialacháin. Rinne an Coimisinéir Teanga sraith moltaí le dul i ngleic leis an gceist agus dhearbhaigh an Chomhairle Cathrach gur ghlac sí le cinneadh agus le moltaí an imscrúdaithe.

Imscrúdú seolta: 7 Deireadh Fómhair 2010

Tuarascáil eisithe: 24 Samhain 2010

An Roinn Cumarsáide, Fuinnimh agus Acmhainní Nádurtha

Léirigh imscrúdú go raibh sárú déanta ag an Roinn Cumarsáide, Fuinnimh agus Acmhainní Nádurtha ar fho-alt 18(1) d'Acht na dTeangacha Oifigiúla nuair nár chuir sí i bhfeidhm go cuí in am trátha na gealltanais a bhí daingnithe ina scéim teanga.

Tháinig scéim teanga na Roinne faoi alt 11 d'Acht na dTeangacha Oifigiúla i bhfeidhm ar an 2 Deireadh Fómhair 2006. Fanann forálacha na scéime i bhfeidhm ar feadh tréimhse trí bliana ón dáta a ndaingníonn an tAire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta í nó go dtí go mbeidh scéim nua daingnithe ag an Aire, cibé acu is déanaí.

De réir fho-alt 18(1) den Acht, tá dualgas ar chomhlachtaí poiblí a chinntiú go rachfar ar aghaidh le scéim teanga atá daingnithe faoin Acht a chur i gcrích.

Mar chuid d'fheidhm faireacháin Oifig an Choimisinéara Teanga, rinneadh iniúchadh ar chomhlíonadh an dualgais sin i gcás scéim teanga na Roinne ag deireadh na tréimhse trí bliana den scéim. De thoradh an phróisis iniúchta, tháinig sé chun solais go raibh gealltanais ar leith sa scéim teanga nár chosúil iad a bheith curtha i bhfeidhm go cuí.

Theip ar iarrachtaí le comhréiteach a aimsiú a chinnteodh go gcuirfí forálacha uile na scéime teanga i bhfeidhm. Ní raibh de rogha ann ach imscrúdú foirmiúil a sheoladh le teacht ar chinneadh agus moltaí faoin ábhar.

Thug an Roinn le fios nár ghlac sí leis nach raibh fo-alt 18(1) d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 á comhlíonadh aici maidir le cur i gcrích na ngealltanais i dtaca le húsáid na Gaeilge a sonraíodh san imscrúdú.

Tugadh léargas don imscrúdú ar obair a bhí ar siúl ag an Roinn le dul i ngleic le gealltanais na scéime a chomhlíonadh ach níor tugadh spriocdhátaí soiléire le go mbeadh na gealltanais sin ar fad comhlíonta go cuí agus go hiomlán. Níor cuireadh aon fhaisnéis bhreise ar fáil don imscrúdú a thacódh leis an seasamh nach raibh sí ag sárú a cuid dualgais reachtúla sa chás seo, rud a bhí iarrtha faoi dhó ag an imscrúdú.

Is é fírinne an scéil gur theip ar an Roinn an scéim teanga a chur i bhfeidhm go cuí laistigh den sprioc-am a bhí leagtha síos. Ní raibh na gealltanais curtha i bhfeidhm ina n-iomláine ag deireadh 2010, os cionn bliana tar éis dheireadh thréimhse feidhme trí bliana na scéime ar an 30 Meán Fómhair 2009. Ní féidir a shéanadh, mar sin, gur sáraíodh fo-alt 18(1) den Acht sa chás seo.

Mhol an t-imscrúdú go gcuirfí forálacha iomlána na scéime i bhfeidhm láithreach, ach ar a dhéanaí faoin 17 Márta 2011.

Imscrúdú seolta: 15 Deireadh Fómhair 2010

Tuarascáil eisithe: 30 Nollaig 2010

An Roinn Oideachais agus Scileanna

Léirigh imscrúdú gur sháraigh an Roinn Oideachais agus Scileanna dualgas reachtúil teanga nuair nár cuireadh i gcrích go cuí an gealltanas ina scéim teanga i dtaca le caighdeán níos airde Gaeilge a éileamh uathu siúd a earcaítear don Chigireacht agus folúntas do phost an Phríomh-Chigire á líonadh le linn 2010.

D'eascair an t-imscrúdú as gearán gur fógraíodh post mar Phríomh-Chigire sa Roinn Oideachais agus Scileanna ach nach raibh aon tagairt ann do riachtanas Gaeilge don phost.

Bhain an t-imscrúdú le comhlíonadh an dualgais atá daingnithe i scéim teanga na Roinne:

“Chun cur le soláthar na seirbhíse dátheangaí cigireachta, earcóidh an Roinn Cigirí tríd an tSeirbhís um Cheapacháin Phoiblí do gach réimse seirbhíse, a leanfaidh ar aghaidh le soláthar seirbhíse trí Ghaeilge agus a chuirfidh feabhas air. Athbhreithneoidh an Roinn roghnúcháin agus ceapacháin don Chigireacht d’fhonn:

- *Caighdeán níos airde Gaeilge a éileamh uathu siúd a earcaítear don Chigireacht”.*

Tugtar sainmhíniú ar an gCigireacht i bhfo-alt 13(1) den Acht Oideachais 1998:

“Ceapfaidh an tAire Príomh-Chigire agus cibé Cigirí agus cibé líon Cigirí is cuí leis an Aire agus tabharfar an “Cigireacht” ar an bPríomh-Chigire agus na Cigirí le chéile agus sin mar a ghairfear díobh san Acht seo.”

Rinne Oifig an Choimisinéara Teanga gach iarracht imscrúdú foirmiúil a sheachaint trí theacht ar chomhréiteach i dtaobh na ceiste seo le foireann na Roinne Oideachais agus Scileanna ach níor éirigh leis an iarracht sin.

Is ar an Aire Oideachais agus Scileanna a bhí an dualgas reachtúil duine a cheapadh i bpost an Phríomh-Chigire de bhun agus de bhua fho-alt 13(1) den Acht Oideachais 1998. Bhí ról lárnach ag an gCoiste um Cheapacháin Ardleibhéil (CCAL/TLAC), atá faoi shainchúram na Roinne Airgeadais, i dtaca le stiúradh an chomórtais.

Dhearbhaigh an CCAL don imscrúdú nach gnó don Choiste sin cinneadh a dhéanamh maidir le riachtanas i gcás inniúlachta sa Ghaeilge in aon cheapachán a bheadh le déanamh. *“Is gnó don Roinn ábhartha sonraí don phost (jabthuaisc) a ullmhú agus a rá an bhfuil an Ghaeilge ina riachtanais dó.”*

Dúirt an CCAL nár shann an Roinn Oideachais agus Scileanna inniúlacht sa Ghaeilge mar riachtanas don cheapachán mar Phríomh-Chigire. Ba é seasamh na Roinne Oideachais agus Scileanna nár ghlac sí leis go raibh aon dualgas uirthi an Ghaeilge a lua mar riachtanas don phost agus iarrthóir oiriúnach á (h)earcú.

Cé gur ghlac an Roinn leis go raibh dualgas uirthi de réir na bhforálacha ina scéim teanga caighdeán níos airde Gaeilge a éileamh orthu siúd a earcaítear don Chigireacht, dúirt sí gur le cigirí scoile a bhain an dualgas sin agus go raibh difríocht an-mhór idir

an sórt oibre a dhéanann cigire scoile agus an sórt oibre a bhaineann le post an Phríomh-Chigire. Níorbh ionann dá bharr sin an leibhéal inniúlachta sa Ghaeilge a bheadh riachtanach don dá chineál poist. Mheas an Roinn nach raibh aon chúis go mbeadh riachtanas Gaeilge ag dul le post an Phríomh-Chigire seachas aon phost eile ag leibhéal Rúnaí Cúnta sa Roinn Oideachais agus Eolaíochta nó sa státseirbhís ar fad.

Rinne an Roinn tagairt freisin dá tuairim go gcuirfeadh riachtanas Gaeilge teorainn le líon na n-iarrthóirí ó dhlínsí eile. Meabhraíodh gur fógraíodh an post sa *Sunday Times* agus gur cuireadh Roinn Oideachais Thuaisceart Éireann ar an eolas faoin bhfolúntas.

Is léir ó fho-alt 13(1) den Acht Oideachais 1998 go dtugtar an Chigireacht ar an bPríomh-Chigire agus na cigirí le chéile. Ní dhéantar teorannú ar an tuiscint sin ar bhealach ar bith san fhoráil ábhartha den scéim teanga. Chonacthas don imscrúdú nach raibh aon amhras ann ach gurb ionann an gealltanais teanga i leith na Cigireachta agus gealltanais i leith an Phríomh-Chigire agus na cigirí le chéile.

Chonacthas don imscrúdú go ndearna an Roinn Oideachais agus Scileanna faillí nuair a fágadh an gealltanais reachtúil ina scéim teanga ar leataobh agus socrúithe earcaíochta á mbeartú do líonadh an fholúntais mar Phríomh-Chigire. Ba cheart inniúlacht sa Ghaeilge a bheith tugtha mar cheann de riachtanais an cheapacháin le freastal ar an ngealltanais ábhartha sa scéim reachtúil teanga.

Tháinig sé chun solais le linn an imscrúdaithe go raibh inniúlacht sa Ghaeilge agus sa Bhéarla araon ag an té a ceapadh mar Phríomh-Chigire de thoradh an chomórtais seo. Is comhtharlú a bhí ansin seachas gur tharla sé de thoradh aon bheartais dheaphleanáilte de chuid na Roinne a d'éiligh cumas sa Ghaeilge agus sa Bhéarla don cheapachán.

Moladh de thoradh an imscrúdaithe, fad atá gealltanais dá réir i scéim teanga de chuid na Roinne, go gcuirfeadh an Roinn inniúlacht sa Ghaeilge san áireamh go cuí sa chás go mbeadh folúntas mar Phríomh-Chigire le líonadh aon uair feasta.

Imscrúdú seolta: 24 Feabhra 2010

Tuarascáil eisithe: 23 Lúnasa 2010

An Bord um Thionóntachtaí Cónaithe Príobháideacha

Léirigh imscrúdú go raibh fo-alt 9(2) den Acht sáraithe ag an mBord um Thionóntachtaí Cónaithe Príobháideacha, tar éis do ghearán a bheith déanta go raibh cumarsáid i mBéarla eisithe ag an mBord den tríú huair ó 2006 chuig an gcliant céanna mar fhreagra ar chumarsáid i scríbhinn i nGaeilge.

Leagann fo-alt 9(2) d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 dualgas ar chomhlachtaí poiblí a chinntiú gur i nGaeilge a fhreagraítear aon chumarsáid i scríbhinn nó leis an bpost leictreonach a dhéantar leis an gcomhlacht poiblí sa teanga sin.

Toisc gur tarraingíodh an cheist anuas ar bhonn neamhfhoirmiúil leis an mBord nuair a tharla sé cheana faoi dhó, ba léir go raibh sé riachtanach imscrúdú foirmiúil a thionscnamh sa chás.

Ghlac an Bord leis gan cheist gur sháraigh sé fo-alt 9(2) d'Acht na dTeangacha Oifigiúla i dtaca le heisiúint cumarsáide i mBéarla mar fhreagra ar chumarsáid scríofa i nGaeilge chuig an mBord faoi thrí i gcás an chliaint seo, agus tugadh le fios gur *“mar thoradh ar bhotún riaracháin”* a tharla an teip seo. Dúirt an Bord go raibh sé *“aireach ar a chuid oibleagáidí faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla”* agus thug sé sampla de na bealaí ina léirítear sin.

Maidir lenar tharla sa chás áirithe seo, bhí an méid seo le rá ag an mBord:

“Tá foireann bhuan de 40 ag an BTCP agus fostaítear roinnt oibrithe ó ghníomhaireacht fostaíochta freisin chun cuidiú go príomha le dualgais cosúil le hiontráil sonraí clárúcháin, go dtí go tionscnaítear córas ar-líne rud a tharlóidh sar i bhfad. Feictear nár aithnigh na baill foirne áirithe nár foláir an t-iarratas i nGaeilge a bhaint amach as an bpróiseas gnáthach, a dheintear trí Bhéarla, ionas go bhféadfaimid seirbhís a sholáthar trí Ghaeilge”.

Dhearbhaigh an Bord don imscrúdú go raibh sé ar tí córas nua Teicneolaíocht Faisnéise agus Cumarsáide (TFC) a sheoladh, rud a chuirfeadh ar chumas tiarnaí talún clárú ar líne, agus go mbeadh an córas seo ar fáil i nGaeilge.

Dearbhaíodh chomh maith gur tugadh treoir do bhaill foirne a osclaíonn an post aon chomhfhreagras i nGaeilge a sheoladh ar aghaidh chuig oifigeach a bhfuil an cumas ann/inti freagra a thabhairt i nGaeilge. Tugadh le fios go raibh stoc litreacha caighdeánacha aistrithe go Gaeilge ar mhaithe leis seo. Cuireadh in iúl don imscrúdú gur theastaigh ón mBord leithscéal dáiríre a ghabháil leis an ngearánach.

Ba léir don imscrúdú gur cás ar leith í seo: teip chórasach a bhí i gceist mar gur tharla an teip trí huair in imeacht na mblianta idir an Bord agus an cliant céanna.

Chonacthas don imscrúdú nach féidir le haon chóras a bhraitheann ar ionchur daonna barántas iomlán a thabhairt nach dtarlóidh cliseadh ó am go chéile. Dúradh, áfach, go raibh sé tábhachtach, nuair atá dualgas soiléir reachtúil i gceist, go mbeadh an oiread cosanta agus is féidir sna córais le botúin a sheachaint. Dúradh gur gá freisin na córais sin a thástáil go gníomhach agus go leanúnach le cinntiú go bhfuil siad ag feidhmiú go cuí.

Imscrúdú seolta: 4 Lúnasa 2010

Tuarascáil eisithe: 20 Meán Fómhair 2010

Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath

Léirigh imscrúdú gur sháraigh Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath an dualgas teanga atá daingnithe i bhfo-alt 9(2) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 roinnt uaireanta nuair a d’fhreagair sí i mBéarla cumarsáid a seoladh chuici i nGaeilge ó ghearánach aonair.

Leagann fo-alt 9(2) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 dualgas ar chomhlachtaí poiblí a chinntiú gur i nGaeilge a fhreagraítear aon chumarsáid i scríbhinn nó leis an bpost leictreonach a dhéantar leis an gcomhlacht poiblí sa teanga sin.

Rinneadh gearán i mí Feabhra 2010 gur eisigh Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath litir i mBéarla mar fhreagra ar iarratas i nGaeilge chuig an Oifig Mótarchánach den dara huair as a chéile chuig an duine céanna den phobal. Bhain an t-imscrúdú chomh maith le húsáid na Gaeilge ar stáiseanóireacht na heagraíochta de réir na rialachán cuí faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 mar gur eisíodh dhá chlúdach fillte chuig an ngearánach agus seoladh na Comhairle Cathrach i mBéarla amháin orthu.

Tharraing an Oifig an cheist anuas ar bhonn neamhfhoirmiúil leis an gComhairle Cathrach tar éis na chéad eachtra agus thug an Oifig Mótarchánach gealltanais áirithe maidir le feasacht teanga na foirne agus aird a bheith tarraingthe ar an gceist. Laistigh de chúpla lá, áfach, tharla an rud céanna arís ina gcumarsáid leis an duine céanna den phobal. Bhí sé riachtanach, dá bhrí sin, imscrúdú foirmiúil a thionscnamh sa chás. Tar éis sheoladh an imscrúdaithe, fuair an gearánach tuilleadh cumarsáide fós i mBéarla.

Thug an Chomhairle Cathrach le fios *“ós rud é go gcuirtear a lán idirbheart i gcrích agus gur obair atriallach í, is deacair ócáidí a sheachaint ó am go chéile nuair a théann rud ar iarraidh. Ós rud é fosta gur chuid an-bheag de ghnó foriomlán an Oifig Mótarchánach na hiarratais i nGaeilge, is féidir leis a bheith mar chuid den chúis ar dhearmad daoine iarratais den sórt sin.”*

Thug an Chomhairle Cathrach le fios go soláthraítear foirmeacha i nGaeilge agus dúirt sí *“nuair a fhaighimid iarratas i nGaeilge déileáiltear leis mar a dhéileáiltear le gach iarratas eile.”*

Is mar seo a leanas a mhínigh an Chomhairle Cathrach ar tharla sa chás seo: *“Amhail le gach córas agus modh oibre, ní féidir bheith cinnte go bhfuil siad láidir go dtí go gcuirtear faoi thriail iad. Ar an drochuair an iarraidh seo ní raibh na modhanna oibre seasmhach mar gheall ar bhotún”.*

Maidir le ceist na gclúdach litreach, bhí an méid seo le rá ag an gComhairle Cathrach: *“Bhain na clúdaigh litreach a ndearnadh tagairt dóibh le stoc a bhí ann roimh 1 Márta 2009 agus cinnteoidimid go mbeidh gach clúdach litreach aischiur dátheangach nuair a bheidh an stoc atá ann anois ídithe”.*

Ghlac an t-imscrúdú leis gur féidir dearmaid agus botúin dhaonna a dhéanamh ó am go chéile. Ní raibh aon chúis ann go gcreidfe gur d’aon ghnó a tharla an sárú sa chás. Ach fós féin, rinne an gearánach cumarsáid i scríbhinn ceithre huair ar fad leis an gcomhlacht poiblí. Ar an gceathrú huair amháin a críochnaíodh an t-idirbheart go sásúil i nGaeilge. Sa chás aonair seo, bhí teip chórasach i gceist.

Imscrúdú seolta: 10 Feabhra 2010

Tuarascáil eisithe: 16 Márta 2010

Iarnród Éireann

Chinn an Coimisinéir Teanga tar éis imscrúdú gur sháraigh Iarnród Éireann dualgais reachtúla teanga i gcás comharthaíocht áirithe a cuireadh in airde in Inis i gCo. an Chláir.

Rinneadh sraith gearán le hOifig an Choimisinéara Teanga maidir le comharthaí éagsúla de chuid Iarnród Éireann a líomhnaíodh nach raibh ag teacht leis na riachtanais teanga faoin reachtaíocht a bhaineann le comharthaíocht. Bhain na gearáin le comharthaíocht i stáisiún traenach, i gclós páirceála agus ag crosaire comhréidh nua ar bhealach an Iarthair, idir Gaillimh agus Inis.

Bhí 3 mhír éagsúla a bhain le dualgais reachtúla teanga i gceist i gcás na gcomharthaí seo i.e. ordacháin faoi fho-alt 95(16) den Acht um Thrácht ar Bhóithre 1961 (mar atá sonraithe i bhfo-alt 6.1.2 den *Lámhleabhar do Chomharthaí Trácht*), fo-alt 57(1) den Acht Iompair 1950 agus rialacháin atá déanta in I.R. 391 de 2008 faoi fho-alt 9(1) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003.

I gcás comharthaí rabhaidh ag crosairí comhréidh, sonraítear sa *Lámhleabhar do Chomharthaí Trácht* gur cheart go mbeadh an téacs dátheangach agus tugtar sampla den téacs cuí.

Seo a leanas mar atá fo-alt 57(1) den Acht Iompair 1950:

“Ní foláir na buan-fhógraí agus na buan-chomharthaí poiblí uile (lena n-áirítear ainmneacha stáisiún) a bheas á gcothabháil ag an mBord a bheith i nGaeilge ach is cead iad a bheith i nGaeilge agus i mBéarla.”

Seo a leanas mar atá fo-alt 9(1) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003:

“Féadfaidh an tAire, le rialacháin, a fhoráil gur i nGaeilge, nó i mBéarla agus i nGaeilge, a mhéid a bheidh sonraithe, a bheidh fógairtí taifeadta béil (cibé acu beo nó taifeadta) arna ndéanamh ag comhlacht poiblí, ceannteidil stáiseanóireachta a úsáideann comhlacht poiblí agus ábhar agus leagan amach aon chomharthaí nó fógrán dá chuid agus féadfar forálacha éagsúla a dhéanamh i ndáil le haicmí éagsúla comhlachta, fógairtí béil, stáiseanóireachta, comharthaí nó fógrán.”

Tá Rialacháin faoi úsáid na Gaeilge i gcomharthaíocht na gcomhlachtaí poiblí déanta in I.R. 391 de 2008, le héifeacht ón 1 Márta 2009.

Ón gcás a chuir Iarnród Éireann i láthair an imscrúdaithe, chonacthas don Choimisinéir Teanga gur dócha gur de bharr athruithe in imeacht na mblianta agus míthuiscintí ar an reachtaíocht a tháinig na fadhbanna seo le comharthaíocht chun cinn.

Bhí sé tugtha le fios i bhfreagra ó Iarnród Éireann go raibh ‘*na comharthaí atá faoi réir ag an imscrúdú seo ann le fada*’ agus ‘*Go ginearálta, is i mBéarla a bhíonn comharthaíocht ag crosaire comhréidh*’. Ní fhacthas don imscrúdú go bhféadfaí glacadh le ceachtar den dá argóint seo mar leithscéal nach bhféadfaí an scéal a chur ina cheart.

Bhí tagairt déanta ag Iarnród Éireann d’athdhearadh na gcomharthaí ag an gcrosaire comhréidh chomh maith. Ní fhacthas don imscrúdú go mbeadh athdhearadh den chineál seo cuí mar go bhfuil dearadh na gcomharthaí seo leagtha amach go soiléir agus go reachtúil sa *Lámhleabhar do Chomharthaí Tráchtá*, a eisíodh faoi na hOrdacháin faoin Acht um Thrácht ar Bhóithre 1961 agus nach féidir athdhearadh a dhéanamh orthu gan leasú ar na hOrdacháin sin.

D’fhéadfaí an t-imscrúdú a bhí i gceist anseo a sheachaint ar fad agus déileáil leis an ábhar ar bhonn neamhfhoirmiúil dá gcuirfí i scríbhinn ón tús an seasamh a bhí ag an gcomhlacht poiblí.

Tháinig an Coimisinéir Teanga ar fhionnachtain de thoradh an imscrúdaithe gur sháraigh Iarnród Éireann na dualgais reachtúla teanga sa chás seo, agus rinne sé cúig cinn de mholtaí sa chás.

Imscrúdú seolta: 14 Aibreán 2010

Tuarascáil eisithe: 19 Bealtaine 2010

Coiste Gairmoideachais Chontae Chill Dara

Léirigh imscrúdú gur sháraigh Coiste Gairmoideachais Chontae Chill Dara dualgais reachtúla teanga i gcás inar cuireadh comharthaí nua páirceála i mBéarla amháin ar dhromchla carrchlóis/bóithre lasmuigh de ghaelscoil.

D’eascair an t-imscrúdú as gearán a rinneadh i mí Dheireadh Fómhair 2009. Rinneadh iarracht an cheist a réiteach ar bhonn neamhfhoirmiúil ach toisc nach rabhtas in ann teacht ar réiteach sa chás, bhí sé riachtanach imscrúdú foirmiúil a sheoladh.

Leagann na Rialacháin (I.R. 391 de 2008) atá daingnithe faoi fho-alt 9(1) d’Acht na dTeangacha Oifigiúla dualgas ar chomhlachtaí poiblí a chinntiú go bhfuil comharthaí

a chuireann siad in airde, nó a chuirtear in airde thar a gceann, i nGaeilge nó go dátheangach. Baineann na Rialacháin le comharthaí a shuitear in aon suíomh ar an 1 Márta 2009 nó dá éis. Bhí foráil reachtúil eile ábhartha freisin: na hordacháin atá déanta ag an Aire Iompair faoi na hAchtanna um Thrácht ar Bhóithre agus atá ar fáil sa *Lámhleabhar do Chomharthaí Trácht*a a thugann treoir shonrach go gcaithfidh comharthaí trácht, lena n-áirítear comharthaí páirceála, a bheith dátheangach.

Sa fhreagra ón gCoiste Gairmoideachais, tugadh le fios don imscrúdú gur chreid an Coiste nach raibh aon dualgas i leith na Gaeilge air maidir leis na comharthaí seo. Dúirt an Coiste go ndearnadh an obair mar chuid de chonradh do thógáil an tsuímh oideachais ar phraghas seasta “*agus síníodh é i bhfad níos luaithe ná an chéad lá de mhí Márta 2009.*”

Léirigh an Coiste Gairmoideachais a thuairim freisin don imscrúdú nach gcuirtear dualgas teanga i gceist de réir na rialachán i gcás “*comharthaí nó marcanna ar an mbóthar a cuireadh ann ar mhaithe le cúiseanna sláinte agus sábháilteachta.*”

Ní raibh aon amhras ach go dtugtar díolúine i gcás comharthaí áirithe sláinte agus sábháilteachta faoi na Rialacháin (I.R. 391 de 2008) faoi fho-alt 9(1) den Acht. Ba dhíolúine an-teoranta í seo, áfach, sa mhéid is gur thagair sí do na comharthaí a bhfuil feidhm ag na Rialacháin um Shábháilteacht, Sláinte agus Leas ag an Obair (Feidhm Ghinearálta) 2007 (I.R. 299 de 2007) maidir leo, agus dóibh sin amháin.

Tá foráil déanta i bhfo-alt 160(1)(d) de na Rialacháin chéanna maidir le comharthaí a bhaineann le cúrsaí iompair atá in úsáid ar láithreáin oibre. Thug an fhoráil seo treoir gur cóir leas a bhaint as an gcomhartha cuí atá leagtha síos in aon achtacháin eile lena rialaítear cúrsaí iompair nó gluaiseacht trácht. Is ionann sin agus a rá gur cheart go mbeidís dátheangach le teacht leis na forálacha sna hordacháin atá déanta faoin Acht um Thrácht ar Bhóithre.

Chonacthas don imscrúdú, mar sin, gur chomharthaí iad seo a raibh dualgais reachtúla teanga ann ina leith.

Dhearbhaigh an t-imscrúdú chomh maith go raibh tábhacht ar leith ag baint le comharthaí dátheangacha ar shuíomh oideachais, go háirithe áit a bhfuil gaelscoil lonnaithe. Dúradh go mbeifí ag súil go mbeadh gach deis á thapú le hatmaisféar Gaelach a chruthú laistigh agus lasmuigh de na seomraí ranga i gcás gaelscoile.

Chomh maith leis sin, thagair an t-imscrúdú don tábhacht thar na bearta atá ag baint le cúrsaí sábháilteachta agus sláinte, go háirithe i gcás páistí óga. Ní fhacthas don imscrúdú, áfach, go raibh an dá phrionsabal seo in iomaíocht lena chéile ná go gcaithfeadh ceann acu géilleadh don cheann eile. Ní raibh aon fhianaise ann gur eascair contúirt bhreise as chomharthaíocht dhátheangach.

Imscrúdú seolta: 23 Samhain 2009

Tuarascáil eisithe: 15 Feabhra 2010

Comhairle Contae Liatroma

Imscrúdú scortha

Rinneadh cinneadh scor d'imscrúdú i gcás a bhain le Comhairle Contae Liatroma nuair a tugadh dearbhuithe ar leith a chinnteodh go gcuirfí i bhfeidhm go cuí na gealltanais uile a bhí daingnithe i scéim teanga na Comhairle.

Bhain an t-imscrúdú le cur i bhfeidhm gealltanais áirithe de chuid scéim teanga na Comhairle maidir le foirmeacha iarratais uile na Comhairle a bheith ar fáil i nGaeilge agus rochtain éasca a bheith orthu ar shuíomh gréasáin na Comhairle.

Chonacthas don imscrúdú gur chinntigh an dearbhú ar leith a thug an Chomhairle go mbeadh na foirmeacha iarratais ar fad ar fáil i nGaeilge agus go mbeadh rochtain éasca orthu ar shuíomh gréasáin na Comhairle faoin 31 Márta 2011 ar a dhéanaí. Áiríodh sa dearbhú seo na foirmeacha a bhí aistrithe cheana féin agus iad siúd a bhí le haistriú go fóill.

Imscrúdú seolta: 22 Aibreán 2010

Imscrúdú scortha: 15 Meitheamh 2010

An Roinn Oideachais agus Scileanna

Imscrúdú scortha

Rinne an Coimisinéir Teanga cinneadh scor d'imscrúdú i gcás a bhain leis an Roinn Oideachais agus Scileanna nuair a tugadh dearbhuithe ar leith a chinnteodh go mbeadh an dualgas teanga a bhí ina ábhar amhrais san imscrúdú seo á chomhlíonadh go cuí ag an gcomhlacht poiblí sin.

Bhain an t-imscrúdú le soláthar “seirbhísí taca” áirithe thar ceann na Roinne Oideachais agus Scileanna do scoileanna aitheanta a chuireann teagasc trí Ghaeilge ar fáil. Ba í an tseirbhís taca a bhí i gceist ná soláthar leaganacha Gaeilge de thuairiscí ar an meastóireacht a dhéantar ar mhúineadh an Bhéarla do scoileanna a chuireann teagasc trí Ghaeilge ar fáil. Cheana féin, bhí an Roinn ag soláthar leaganacha Béarla de thuairiscí ar an meastóireacht a dhéantar ar mhúineadh na Gaeilge do scoileanna a chuireann teagasc ar fáil trí Bhéarla.

Dhearbhaigh an Roinn i litir chuig an imscrúdú go raibh sí leis na tuairiscí cuí ón gCigireacht a sholáthar i nGaeilge agus i mBéarla ó Mheán Fómhair 2010 ar aghaidh do scoileanna a chuireann teagasc trí Ghaeilge ar fáil. Chiallódh sin go mbeadh cothromaíocht i gceist leis an mbealach ina raibh sé de chleachtas ag an Roinn

caitheamh le scoileanna, cibé acu trí Ghaeilge nó trí Bhéarla a bhí siad i mbun teagaisc.

Imscrúdú seolta: 5 Iúil 2010

Imscrúdú scortha: 4 Lúnasa 2010

CÚRSAÍ AIRGEADAIS

Cuireadh buiséad €796,000 ar fáil don Oifig don bhliain 2010 ach níor tarraingíodh anuas ach €743,966 den airgead sin.

Tá cuntais na hOifige don bhliain 2010 ullmhaithe don Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste lena n-íniúchadh de réir fho-alt 8(2) den Dara Sceideal d'Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003.

A luaithe agus is féidir tar éis an iniúchta, déanfaidh an Coimisinéir Teanga cóip de na cuntais sin, nó de cibé sleachta as na cuntais sin a shonróidh an tAire Gnóthaí Pobail, Comhionannais agus Gaeltachta, mar aon le tuarascáil an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste maidir leis na cuntais, a chur i láthair an Aire.

Beidh cóipeanna de na doiciméid sin á leagan faoi bhráid Thithe an Oireachtais ag an Aire. Foilseofar freisin iad ar shuíomh gréasáin na hOifige seo.

FUINNEAMH

Forbhreathnú ar Úsáid Fuinnimh sa Bhliain 2010

Baineann iomlán an fhuinnimh le leictreachas a úsáideann Oifig an Choimisinéara Teanga i bhfoirgneamh na hOifige sa Spidéal. Cuimsíonn sé sin an fuinneamh a úsáidtear i gcomhair théamh agus aerú an fhoirgnimh, téamh uisce, soilse agus trealamh oifige.

Sa bhliain, 2010 d'úsáid Oifig an Choimisinéara Teanga 73.29 MWh leictreachais.

Gníomhartha a glacadh in 2010

Sa bhliain 2010, d'ardaigh Oifig an Choimisinéara Teanga feasacht na foirne maidir le sábháil fuinnimh.

- Múchtar fearais oifige nuair nach bhfuil gá leo.
- Deimhnítear ag deireadh an lae oibre go bhfuil gach fearas múchta don oíche agus nuair nach mbítear san oifig.
- Tá amlasca in úsáid i dtaca leis na córais teasa.

Gníomhartha atá beartaithe do 2011

Sa bhliain 2011, tá sé beartaithe ag Oifig an Choimisinéara Teanga tabhairt ar Oifig na nOibreacha Poiblí an príomhchóras teasa / aeraithe a chur á dheisiú. Laghdófar, dá réir sin, an méid fuinnimh a úsáidtear chun an foirgneamh a théamh.

Tá an t-eolas seo á thabhairt i gcomhréir le forálacha I.R. 542 de 2009.

FOIREANN AGUS SONRAÍ /STAFF AND CONTACT DETAILS

FOIREANN /STAFF

An Coimisinéir Teanga – Stiúrthóir/ Director –	Seán Ó Cuirreáin Folúntas/vacancy
Bainisteoir Cumarsáide / Communications Manager –	Damhnait Uí Mhaoldúin
Bainisteoir Imscrúduithe / Investigations Manager –	Órla de Búrca
Bainisteoir Géilliúlachta / Compliance Manager –	Colm Ó Coisdealbha
Riarthóir Oifige / Office Administrator –	Éamonn Ó Bróithe
Oifigeach Feidhmiúcháin / Executive Officer –	Folúntas/vacancy
Oifigeach Cléireachais / Clerical Officer –	Deirdre Nic Dhonncha
Oifigeach Cléireachais / Clerical Officer –	folúntas/vacancy

SONRAÍ TEAGMHÁLA /CONTACT DETAILS

Is féidir teagmháil a dhéanamh leis an Oifig tríd an bpost, ar facs, le ríomhphost nó ar an teileafón ar chostas glao áitiúil, mar seo a leanas:

This Office may be contacted by post, fax, email or telephone, at the cost of a local call, as follows:

POST / POST: An Coimisinéir Teanga, An Spidéal, Co. na Gaillimhe, Éire

FÓN / PHONE: 091-504 006

GLAO ÁITIÚIL / LO-CALL: 1890-504 006

FACS / FAX: 091-504 036

RÍOMHPHOST / EMAIL: eolas@coimisineir.ie

SUÍOMH GRÉASÁIN / WEBSITE: www.coimisineir.ie

Is é an leagan Gaeilge buntéacs na Tuarascála seo.

The Irish language version is the original text of this Report.